

når
kulturer
møtes

ISSN 1399-7734

Pengevirke 3-2002

udgives af

Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge**E-mail:**merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no**Hjemmesider:**www.merkurbank.dk
www.cultura.no**Udkommer**4 gange om året
Næste gang 11. december 2002**Oplag: 7.700****Frist**for bidrag til næste nummer er
4. november 2002**Danske indlæg**sendes til Merkur
Vejgaard Møllevej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835**Norske indlæg**sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199**Redaktionsgruppen består af**Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne.oegaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold (sek.)
jannikeo@cultura.no**Tryk:**Bræmer Tryk A/S
FSC co-certificeret
Miljøcertificeret ISO 14001

Trykt på: RePrint FSC

Tema denne gang:
Når kulturer mødes.**Kommende arbejdstemaer:**

- 4/2002 – Livsfaser
- 1/2003 – Boformer, byggeri og økologiske landsbyer
- 2/2003 – Tregrening. Hvilke samfunds-mæssige opgaver har bankerne?
- 3/2003 – Arbejdets organisering
- 4/2003 – Kvindoperspektiv på økonomi og/eller økonomi&helse

Grafik inde i bladet: Kunstner Grete Siegler, Gilleleje
p.t. udstilling af malerier og collager i
Merkur, Vesterbrogade 40, København
7.aug. – 4. okt. 2002

Indhold

3	Nicanor Perlas, portrett av en ildsjel	av Regine Andersen
4	DOK Production (et teaterprojekt)	af Peter Romer
7	GlobeNet3	av Christina Andersson
8	Alexandra i vore hjerter	af Peter Brock
9	En lille butik i Grønnegade	af Benthe Stig
10	Kardemommeloven	av Helena Bank
12	Hvad har penge med mig at gøre (2. del)	af Rolf Kerler
13	Underet i Wörgl	av Ole Flagstad
14	En forandringsagent i Uganda	av Penny Heymans, Bernt-Erik Heid og Frank Sivertsen
16	Forskellige kulturer samme holdning	af Marie-Luise Hansen og Leif Müller
17	Pioner-ånd (digts)	af Bjarne P. Ejaas
18	Ti tusen smil	av Arne Øgaard
19	Konflikter (Center for konfliktløsning)	af Sidsel W. Kragh
20	Klimakontoen - fortsat en succes.....	af Thomas Lynge Jensen
21	Trygge investeringer.....	av Svein Berglund
22	Nye Naturkonti	af Nina Høst-Madsen
23	Sprogforbinder.....	af Anna Margrethe Schollain
24	Aktuelle bøger	
26	Nyt fra Cultura & Merkur	
28	Bæredygtig skovforvaltning i Honduras	af Lasse Juul-Olsen
30	Musik uten grenser	av Jannike Østervold
31	Småstof	
32	Pagten for jorden (Earth Charter)	

Kulturmøder

Kultur møder vi på mange måder og i mange sammenhænge. Når en europæisk kristen står over for en muslim fra Mellemøsten kan det blive et kulturmøde. Det er også kulturmøde, når det etablerede erhvervsliv møder NGO'ere på et verdenstopmøde i Johannesburg eller når en økolog møder en traditionel landmand.

Det afgørende, når to kulturer står overfor hinanden, er, om vi i sådanne situationer har interesse for hinanden og vilje til at forstå hinandens baggrund. Her spiller kulturlivet med opdragelse, skolegang, uddannelse og forskning en særlig rolle for, hvordan vi i situationen og i samfundet generelt håndterer sådanne møder.

Det er fra dette kulturliv kraften til at danne en demokratisk modvægt til det globale erhvervsliv skal komme og det er også herfra impulsen til at påvirke og forvandle den elitære globalisering til et erhvervsliv, der tjener fællesskabet og ikke kun en magtfuld elite, skal komme.

Erhvervslivet behøver ideer, færdigheder og nye impulser. Det politiske liv behøver socialt engagement og sans for social retfærdighed. Begge dele forudsætter et rigt, frit blomstrende kulturliv.

Omvendt er kulturlivet afhængigt af både et erhvervsliv, der også vedstår sig den samfundsmæssige opgave at skabe økonomiske forudsætninger for kulturelle initiativer og institutioner og af et politisk, statsligt niveau, hvor fordelingen og omfanget af disse gevemedler fastsættes og styres.

I kommende numre af dette blad vil vi fokusere på, hvilke lovmæssigheder, der gælder for hvert af de tre samfundsområder: erhvervsliv, kulturliv og det politiske niveau. God læselyst.

Redaktionen

Mindst 17,5 %af fibrene benyttet under fremstillingen af
dette papir stammer fra velforvaltede skove,
der individuelt er certificeret ifølge reglerne
fra Forest Stewardship Council. 82,5 % af
papiret stammer fra genbrug af papir.CERTIFIED BY SMARTWOOD · SW-COC-717
FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

I boken *Civil Society, Cultural Power and Threecolding* viser Nicanor Perlas hvilke potensialer dagens sivile samfunn har til å påvirke samfunnsutviklingen i en positiv retning og hvor avgjørende det er at denne muligheten blir grep. Han baserer sin analyse på et teoretisk fundament der Rudolf Steiners teori om sosial tregrening sammenholdes med nyere teori om det sivile samfunn. Det sentrale i boken er at det sivile samfunn utgjør en kulturell kraft i samfunnet med makt til å forme globaliseringen og samfunnsutviklingen forøvrig, og som en motvekt til statsmakt og næringsliv. Men dette kan bare skje dersom deltakerne forstår det sivile samfunns samlende identitet og arbeider aktivt ut fra denne identiteten. Boka ble en bestselger på FNs millenniumskonferanse i New York i 2000. Siden har Perlas reist land og strand rundt og holdt foredrag og seminarer i alle verdenshjørner, også her i Norge.

Nicanor Perlas - portrett av en ildsjel

Av Regine Andersen

En frontfigur i det filippinske sivilsamfunn

På Filippinene er Nicanor Perlas et velkjent navn. Han har utgitt en rekke bøker og skriver også regelmessig i avisene. Han har vært aktiv i det sivile samfunn siden det kom opp til overflaten i 'smilets revolusjon' som førte til Ferdinand Marcos' fall i 1986. I mellomtiden har han oppnådd en posisjon der han betraktes som en samlende person i en sterkt fragmentert organisasjonsverden. Som det ble uttrykt i en dagsavis i vår: "Few are blessed with talent and integrity in this world, and Nicky is one of them". Ja, Nicanor, eller Nicky på folkemunne, nyter usedvanlig stor respekt på Filippinene og betegnes av og til som en folkebevegelse i seg selv.

Filippinsk Agenda 21 basert på sosial tregrening

Nicanor Perlas er leder for organisasjonen Center for Alternative Development Initiatives (CADI) på Filippinene. Organisasjonen arbeider for en bærekraftig utvikling av det filippinske samfunn basert på en sosial tregrening. En sentral aktivitet i dette har vært arbeidet med den Filippinske Agenda 21. Etter Rio-konferansen om bærekraftig utvikling i 1992 skulle alle land i verden utvikle slike planer for iverksetting av Rio-målene. På Filippinene fikk Perlas og CADI ansvaret for å forme den deltagende prosessen som skulle føre fram til en filippinsk Agenda 21. Resultatet ble en omfattende plan basert på en filippinsk forståelse av sosial tregrening, der det sivile samfunn ble en av tre sentrale bærebjelker i politikken. Presidenten i landet den gangen, Fidel Ramos, vedtok i 1996 at landets Agenda 21 skulle være overordnet all annen politikk, og det ble nedsatt en kommisjon som skulle sette planen ut i livet. Kommisjonen besto av representanter for stat, næringsliv og det sivile samfunn. Nicanor Perlas ble valgt til talsmannen for det mangfoldige sivilsamfunnet på Filippinene og ble en av tre ledere for kommisjonen. Framtiden så lys

Nicanor Perlas er blitt kjent i mange land etter at han skrev boken *Shaping Globalization: Hvem er denne mannen fra den andre siden av kloden som viser oss tregreningens brennaktuelle betydning?* En liten artikkel i Pengevirke kan ikke gi svar på dette spørsmålet, men den kan være et beskjedent forsøk på et portrett.

ut for det fattige landet, som så ofte var blitt betegnet som 'Sørøst-Asias syke mann'.

Dessverre skulle utviklingen ta en annen retning. Folket valgte en ny president i 1998, en blendende filmstjerne som lovet 'gull og grønne skoger' til de fattige. President Joseph Estrada satte landets finanser, håp og tillit på spill og ble til sist stormet av massene i en ikkevoldelig kjempedemonstrasjon i 2000, der Nicanor Perlas var en sentral leder. Nå sitter Estrada arrestert for korruption. Men selv om presidenten ble fjernet, forble systemet han hadde bygget opp. De menneskene som nå satt i sentrale posisjoner på myndighetssiden var lite interessert i Philippine Agenda 21, og arbeidet ble nedprioritert. Som en konsekvens av dette trakk Nicanor Perlas seg helt og holdent ut av arbeidet i protest høsten 2001. Han skrev noen saftige innlegg i avisene og skapte stor debatt.

Grasrot-arbeid

Nå valgte han en ny innfallsvinkel i arbeidet. Kunne man ikke nå fram hos myndighetene, fikk man ta tak nedenfra. Nicanor Perlas satte sin lit i at Agenda 21 prosessen ikke hadde vært forgjeves. Idéene var blitt kjent i sentrale miljøer på Filippinene, de hadde skapt engasjement og håp. Det gjaldt å bygge på dette engasjementet og starte fra det lokale plan. Og dette var ikke et fremmed plan for ham. Med sin jordbruksbakgrunn hadde han allerede hjulpet 2.000 bønder på øya Mindanao i gang med å dyrke ris og grønnsaker etter biodynamiske prinsipper. Han har også satt

Nicanor Perlas ved årets sommeravslutning på Manila Waldorf School.

gang flere gårder på øya Luzon, som dyrker grønnsaker biodynamisk for et gryende marked i Manila.

Siden det viste seg å være så nyttesløst å forsøke å oppnå noe på det politiske området, bestemte Nicanor Perlas seg for å gripe fatt i det kulturelle området og næringslivet. Ved å styrke den kulturelle kraften i det sivile samfunnet og skape alternativer i det økonomiske liv kunne man sette igang forandringsprosesser nedenfra og derigjennom også berede grunnen for senere politiske endringer. To initiativer ble satt igang:

- Etablering av et senter for kultur og bærekraftig utvikling på øya Bohol: Bohol har store kulturelle potensialer, og kulturpersonligheter som deler Nicanor Perlas' visjoner om det sivile samfunn som en kulturell kraft. Øya har også en gruppe antroposofer som målbærer disse ideene, og Agenda 21 prosessen var allerede kommet langt der. Ved å starte dette senteret som et pilotprosjekt på Bohol, vil det kunne tjene som eksempel for andre øyer og provinser, og arbeidet vil kunne spre seg til det nasjonale plan.
- Etablering av et mikrokreditt-program med utgangspunkt i den alternative banken Lifebank på øya Iloilo: De aller fleste mennesker på Filippinene lever i dyp fattigdom. I løpet av de siste ca. tretti årene er ulike former for mikro-kreditt-programmer for fattigfolk blitt utviklet rundt om i verden, og mange har hatt gode

Fortsættes side 6

Det Ordner Kontoret

Af Peter Romer og Lene Halby

For et år siden blev DOK Production en realitet efter mange års overvejelser. Drømmen var at bruge vores store erfaring i at producere teater - i en lidt større sammenhæng.

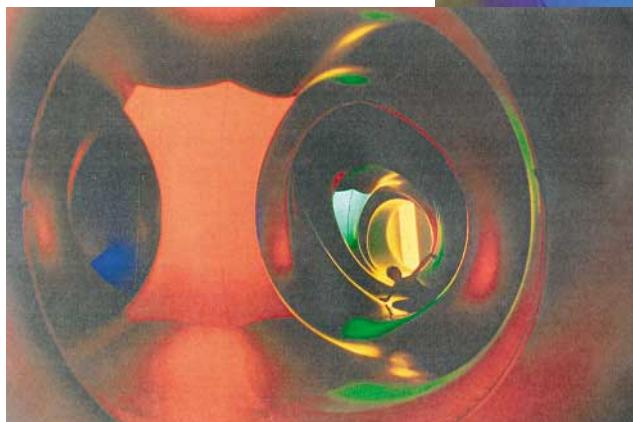
Oprindeligt skulle vi have heddet "Det Ordner Kontoret", men da vi fik en forretningsforbindelse i Italien fandt vi ud af at navnet var for vanskeligt at oversætte. I stedet blev det til DOK Production, men "Det Ordner Kontoret" eksisterer stadigvæk i bedste velgående.

Engang da vi var på skiferie og kørte op med en skilift, lagde vi mærke til en buldozer der kørte rundt nede på bjergsiden og flyttede sne - tilsyneladende bare fra den ene bunke til den anden. Næste dag da vi var på vej op med samme lift, kørte buldozeren igen rundt dernede og flyttede alt sneen tilbage uden nogen synlig grund. Vi funderede på, hvem der mon havde besluttet dette, og vi blev enige om, at der selvfølgelig fandtes et kontor, der var ansat til at tage den slags beslutninger. Efterfølgende blev vores valgsprog, når noget skulle gøres: "Det ordner kontoret".

På den måde var navnet til vores firma givet, da meningen med DOK Production netop er at vi er kontoret, som sidder i baggrunden og sørger for at alt det der skal gøres bliver udført.

Vi er dem der tænker alle tankerne til ende - og sørger for at kundernes ønsker bliver ført ud i livet.

DOK Production er et firma, der kan

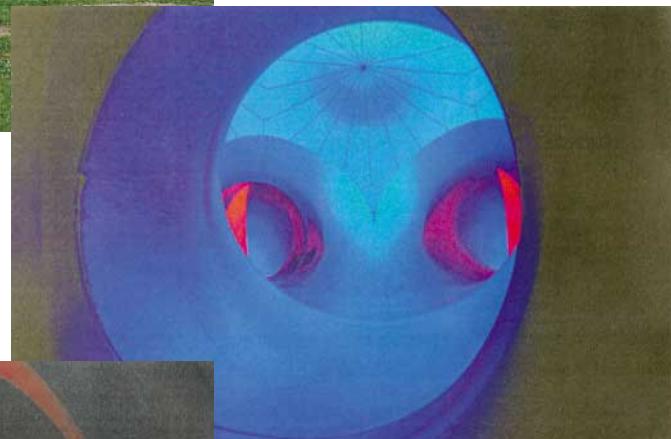
levere idé, planlægning og gennemførelse af stort set alt indenfor teater, kulturelle arrangementer, festivals, events, festarrangementer/firmafester, shows og meget mere. Derudover sælger vi udstillings- og scenepodier til brug for opbygning af scener, cat-walks, udstillinger og opbygning af publikumstribuner.

Hvad sker i DOK Production?

DOK Production har allerede produceret flere forestillinger. Den ene var kæmpeforestillingen "Tony og Tinas bryllup", som ganske vist kun spillede 5 gange og blev en meget stor succes - desværre havde initiativtageren ikke sin financiering i orden, så i stedet for en god forretning blev det et dyrt bekendtskab. Det var en meget spændende opgave, hvor publikum først skulle overvære brylluppet i en kirke på Østerbro, hvorefter de blev kørt i busser til nogle selskabslokaler hvor bryllupsfesten

blev holdt. Det hele foregik som et rigtigt bryllup, hvor publikum var gæsterne til forestillingen. I selskabslokalerne var der dækket op til 320 mennesker og Meyers Køkken serverede i løbet af forestillingen en 3-retters menu. Der var orkester, kokke, tjener og skuespillere - i alt 53 medvirkende. DOK Production havde det overordnede ansvar for det hele. Vi har booket flere turnéforestillinger til Danmarksturné i efteråret. Den ene er "Emily Dickinson" spillet af Sonja Oppenhangen.

Architects of Aiv, England, fra festivalen "Waves 2001". De to nederste er inde fra "bygningen".

Vi har også en niche som konsulenter i indretning af teaterbygninger og kulturhuse, hvor vi har haft et par mindre opgaver, ligesom vi begge har haft tid til at undervise i div. teaterfaglige fag.

I teaterbranchen er man vant til at løse de opgaver der bliver stillet, lige meget hvor lidt det ligner noget man har prøvet før.

Vi laver gerne et overordnet idékoncept til et show, en event, en personalefest - eller en mulig løsningsidé på en kundes tilsyneladende uigenremførelige visioner.

Mange års arbejde i kultursektoren har givet os et meget stort kontaktnetværk, der kan løse de mest besynderlige opgaver.

At kunne få idéer, strukturere idéer og realisere idéer er den know-how vi har fået fra teatret og som vi nu prøver at sælge videre i DOK Production.

Waves 2001 og fremtiden

I august 2001 lavede DOK Production festivalen "Waves 2001" for Teatret Cantabile 2 i Vordingborg. Det var en international festival, der varer 1 uge. Til denne festival kom teatergrupper fra Italien, England, Australien, Østrig, Frankrig og Danmark.

DOK Production havde ansvaret for alt på Festivalen. Kontakten til grupperne inden festivalen. Kontrakterne med grupperne. Opfyldelsen af alle deres krav - en af grupperne havde f.eks. en papegøje med i forestillingen, og de forlangte at vi skulle skaffe en ekstra papegøje, som skulle

Teatriniaggio, savsmuldsmalet.

være klar til at træde ind og overtage rollen. Alle grupperne skulle indkvarteres på hotel, de skulle have mad - nogen vegetarmad andre normal mad - de skulle modtages, når de ankom. De skulle føle sig velkomne. Der skulle være alt det tekniske udstyr, de havde forlangt. Der skulle være teaterteknikere til rådighed - også efter deres ønsker. Der skulle skaffes alle nødvendige tilladelser fra kommunen, parkvæsen, brandvæsen, etc. Og så skulle alle involverede nurses, så de følte sig glade og

Strange fruits, Australien.

Fakta

Hvem er DOK Production?

Indtil 1. juli 2001 var **Lene Halby** produktionsleder/projektleder på Danmarks største turnéteater - Det Danske Teater - med ansvaret for produktionen af samtlige forestillinger på teatret. Gennem sine 10 år på teatret var hun ansvarlig for produktionen af omkring 80 forestillinger, som har turneret i hele Danmark. Det er forestillinger som "Harry og Kammertjeneren", "Medea", "Ronja Røverdatter", "De tre Musketerer", etc. Lene startede sin karriere på Riddersalen hos Jytte Abildstrøm, hvor hun blev opplært i det forunderlige univers som kendtegner Riddersalen. I årene efter arbejdede hun på Det Danske Teater som turtékniker, på Betty Nansen Teatret, på ABC Teatret og som overregissør på Lorry i den gode musicalperiode da der bl.a. blev produceret "Den glade enke", "Sommer i Tyrol", "Rocky Horror Show", inden regional TV overtog lokalerne.

Inden DOK Production arbejdede **Peter Romer** som free lance produktionsleder/projektleder med speciale i store produktioner, f.eks musicalen "PIPPI" i cirkusbygningen og på Turné, "EVITA" med Sanne Salomonsen og Michael Carøe, Børnebogsudstillingen "Den 7. Himmel" på Holmen og forestillingen "Drømmerejsen" som han både skrev og instruerede (med ca 500 medvirkende). Peter har i mange år været lysdesigner med et meget stort antal lysdesign bag sig - både på teatret og udenfor - f.eks har han lavet lyset til "Den flyvende Kuffert" i Tivoli. Han har skrevet bogen "LYS - Design og planlægning", ligesom han har undervist siden 1978 i lys, produktionsplanlægning, EDB, mm. Peter er oprindelig regnskabs- og reklameuddannet.

dok@dokproduction.dk
www.dokproduction.dk

Fortsat fra side 3

resultater. Fattige folk kan spare litt selv og deretter låne et noe større beløp til å anskaffe seg det de trenger for å komme i en eller annen form for inntektsbrøkende arbeid. Gjelden blir betalt tilbake med litt renter, som så kommer andre fattige folk tilgode. Slik kan dette spre seg stadig raskere. Nicanor Perlas har satt igang et slikt program, og planen er å hjelpe låntakerne sammen i assosiasjoner som kan samarbeide om det økonomiske liv ut fra en brorskapstanke. Spareviljen kan etterhvert også kanaliseres inn i gavepenger, som kan styrke det kulturelle livet. På sikt ønsker Nicanor som ledd i denne kultursatsningen å introdusere "Waldorf for the poor", steinerskole for fattige folk. I løpet av det første året ble 2.500 folk med i prosjektet, og det spredt seg nå videre som ild i tørt gress! Mot slutten av 2002 regner man med at 10.000 mennesker deltar.

Bevegelsen for fornyelse på Filippinene

Men Nicanor Perlas var ikke alene om å oppleve det politiske arbeid på Filippinene som håpløst. En rekke samfunnstopper innen det sivile samfunn, næringslivet og hos myndighetene følte det på samme måte. Rundt 40 mennesker fant etterhvert sammen og besluttet å ta skjeen i egen hånd på nasjonalt plan. Nicanor Perlas ble leder for gruppen, som kalte seg The Pagbabago Movement, eller bevegelsen for fornyelse. Den 7. august i år vedtok de manifestet der danner kjernen i gruppens virksomhet. I prinsippet dreier dette dokumentet seg om hovedelementene i Filippinenes Agenda 21, og deltakerne forplikter seg til å arbeide for iverksetting av disse elementene på hvert sine samfunnsområder.

Kort om internasjonalt arbeid

Som om ikke dette var nok, er Nicanor også svært engasjert på internasjonalt plan gjennom GlobeNet3, et internasjonalt nettverk som arbeider for å fremme sosial tregrenning for en bærekraftig utvikling på verdensbasis. Dette blir omtalt i en annen artikkel i Pengevirke. Jeg skal her kun omtale den filippinske gruppen i GlobeNet3.

Aktivistgruppe for bærekraftig utvikling gjennom sosial tregrenning

Denne gruppen består av åtte personer som praktiserer sosial tregrenning på ulikt vis, deriblant Nicanor Perlas, og har fått navnet PARTNERS. Filippinere er fryktelig flinke til å finne på fyndige forkortelser. PARTNERS står for: Philippine Advancement and Renewal through Threefolding Networks, Education, Research and Service. Gruppen skal arbei-

de for at folk forstår sosial tregrenning, blir engasjerte i dette og i stand til å gjennomføre disse ideene for en mer bærekraftig utvikling. Den skal presentere kreative forslag til løsning av samfunnsmessige og miljømessige hovedproblemen på Filippinene, basert på sosial tregrenning og en helhetlig forståelse av bærekraftig utvikling. I tillegg skal den arbeide for et nettverk mellom individer og grupper som arbeider for en bærekraftig utvikling gjennom sosial tregrenning. En rekke aktiviteter er planlagt, slik som årlige nasjonale konferanser og festivaler, der eksempler på sosial tregrenningspraksis presenteres samt å utdele en årlig pris for interessante sosiale tregrenningsstiltak. Gruppen vil også søker å identifisere andre gode eksempler fra næringsliv, politikk og det sivile samfunn på iverksetting av sosial tregrenning som

*Førsteklassinger på vei hjem
fra Steinerskolen i Manila,
under en brennende tropesol.*

*Steinerskolen i Manila, utsnitt
av hovedbygning.*

tjener en bærekraftig utvikling, og bidra til at disse blir kjent. Sist men ikke minst vil gruppen arrangere rundebordskonferanser med deltakere fra alle tre samfunnsområder for å ta opp brennende spørsmål av samfunnsmessig og økologisk karakter.

Steinerskolebevegelsen og antroposofisk selskap

Det må også nevnes at Nicanor Perlas, ved siden av alt dette arbeidet har dratt igang steinerskolebevegelsen på Filippinene og er styremedlem i landets forbund for steinerskoler. En vakker skole i Manila huser nå barnehage og skole opp til 7. klasse, og et initiativ til 'highschool' er i gang. Rundt på øyene er mange små grupper i gang med å etablere barnehager og berede grunnen for steinerskoler. Nicanor Perlas er også leder for antroposofisk selskap på Filippinene.

Sluttord

Nicanor er svært optimistisk med hensyn til arbeidet på Filippinene. Han har gode samarbeidspartnere, stor kontaktflate og møter stor interesse for sine ideer. Med de nye initiativene føler han at rammeverket er i ferd med å komme på plass for en stor satsning for bærekraftig utvikling på Filippinene - gjennom sosial tregrenning.

Hvis det er noe man skulle kunne kritisere Nicanor Perlas for, så er det hans mang-

lende engasjement for å skaffe finansiering til virksomheten. Dette er han rett og slett ikke opptatt av. Han har ikke tid. Oppgavene er for store, presiserende og mange til at han kan drive med 'fund-raising'. Han har tillit til at slike spørsmål vil løse seg dersom hans initiativer er gode. I

Tyskland og Norge er det derfor blitt dannet initiativer for å støtte hans arbeid. I Norge har støttegruppen 11 bidragsytere, som i løpet av de første åtte månedene av 2002 har bidratt med rundt 50.000 kroner. Dette er penger som kan strekkes langt på Filippinene og gi mange frukter. Nicanor Perlas forteller at dette bidraget faktisk var avgjørende for aktivitetene på Filippinene dette året. Alle bidrag til Støttefondet blir mottatt med takk, og bidragsytere får med jevne mellomrom et brev om utviklingen i arbeidet.

Regine Andersen f. 1963, er utdannet statsviter fra det Fri University Berlin og arbeider nå som forsker ved Fridtjof Nansens Institutt, no. Hun har hatt en del samarbeid med Nicanor Perlas i forbindelse med et forskningsprosjekt som bla. tar for seg situasjonen på Filippinene.

Brosyre om støttefondet kan fås ved henvendelse til undertegnede:
Nicanor Perlas Støttefond, v/ Regine Andersen, Rødkrubbveien 1, N-1476 Rasta, Norge. Bankkontonummer (Cultura Bank): 1254.05.10316.

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

GlobeNet3

Av Christina Andersson

Når dette skrives, er det den 10. september. År 2002. I løpet av det siste året har det skjedd mange forskynninger i vår oppfatning av verden. Maktsbalansen globalt er i bevegelse, de økonomiske prognosene spiker, klimaforandringerne forstyrer. Og nylig har vi lagt FNs toppkonferanse om miljø og utvikling i Johannesburg bak oss. Der det største fremskrittet var å forhindre enhver tilbakegang, og det fortsatt var magert med konkret målsetting. Vi trenger sårt konstruktive innspill som kan gi håp for fremtiden. Eller rettere sagt: håp om en fremtid overhodet, altså bærekraftig utvikling, ikke bare for Pengevirkes leser, men for hele vår felles klode. Og ikke bare innspill, men overgripende strukturerte alternativer for å håndtere alle de "spøkelser" som griner mot oss fra avisidene. Ord som globalisering, rovdrift mv. Globalisering kan imidlertid styres så den gavner mange, ikke bare en elite. Slik blir den noe positivt!

Kulturelle kraften

Tilsynekomsten av den kulturelle kraften i det sivile samfunn (The Battle in Seattle) var et vendepunkt. De facto er en stor del av menneskene opptatt av en sunn samfunnsutvikling. Som det sies i artikkelen om filippinen Nicanor Perlas (forfatter av boken Shaping Globalization: Civil Society, Cultural Power and Threfolding), er etterspørsele etter stoff om global samfunnsutvikling enorm. Han er en av de få som har noe helhetlig å tilby. Inspiret av hans arbeide møttes for to år siden engasjerte mennesker fra flere land i USA og diskuterte mulighetene for å danne et nettverk som kunne tilsvare dette behovet. De bestemte seg for å starte og tok navnet GlobeNet3 eller GN3, som står for Global Network for Social Threfolding (Globalt nettverk for sosial tregrensing). De deltok aktivt i debattene ved Forum 2000 i forbindelse med FNs "millenniumsmøte" og har deretter organisert og deltatt i forskjellige seminarer, konferanser mv. for å øke interessen for sosial tregrensing og bærekraftig utvikling i mange deler av verden. Responsen har vært entusiastisk, og man gikk videre med organisatoriske spørsmål; arbeidet med dette kulminerte i et møte i Stuttgart i Tyskland sommeren 2002, der også nordiske representanter var til stede. De mål man ser foran seg er ikke beskjed-

"Vores planet står foran store utfordringer ved indgangen til det 21. århundrede. Mange forhold omkring verdenssituationen er presserende og kræver opmærksomhed. Først og fremmest drejer det sig om den elitære økonomiske globalisering, om nationalstaternes svækkelse i forhold til markedsråførerne samt konfrontationer mellem kulturer og civilisationer som vi har oplevet det d. 9/11 2001. Og alt dette finder sted under USA's generobrede globale sociale dominans.

Disse forhold influerer dybt andre aspekter af klodens tilstand, herunder den massive destruktive belastning af miljøet og den sociale og åndelige forarmelse af milliarder af mennesker.

Økonomiske, politiske, kulturelle, sociale, økologiske, humanitære og åndelige aspekter ved det globale fællesskab har ført frem til den aktuelle forvirring og kaos. Milliarder af liv er påvirket heraf og jordens fremtid afhænger af en skrøbelig balance."

Tekst fra www.globenet3.org

ne. Man streber henimot åpninger til en forvandling både lokalt og internasjonalt i retning av en verden der alle har mulighet å utfolde sitt fulle menneskelige og åndelige potensial, der all virksomhet er bærekraftig og fattigdommen er utryddet.

Tregrening

Prosessene foregår gjennom et samvirke mellom de tre samfunnsgrenene: kultur, økonomi og politikk; et samvirke, hvor de balanserer og respekterer hverandre. For å gjøre disse høyeste ord mer jordnære, tar jeg ett av dem som eksempel.

Ordet respektere kommer av latin: se (spicere) igjen, tilbake (re), se nøye. Det kan også innebære at man blir bevisst sin egen oppgave når man respekterer andres. Vi har allerede opplevd hvilke fatale følger det får når næringslivet og/eller samfunns-

livet dominerer, og går inn på områder der de ikke hører hjemme. Skoler blir børsnotert, vannforsyningen monopolisert. Eller statsmakten prøver å drive butikk og kultur, men legger ut jernbanetilsyn på entreprise. En alvorlig trussel mot den nyakte kulturelle kraften er at den blir kjøpt opp av næringslivet eller institusjonalisert av statsapparatet dersom den ikke er bevisst hvor den hører hjemme og har sin gjerning. På mange konferanser har mye blitt sagt, men i GN3 er man innrettet på å ikke bare formidle budskap, men også virkelig gjøre dem gjennom konkrete eksempler og resultat.

Geografiske noder

Det finnes nå geografiske noder i 11 land (Danmark, Filippinene, Frankrike, Israel, Japan, Nederland, Norge, Sverige, Sydafrika, Tyskland, USA) og dessuten noen funksjonelle noder med spesifikke oppgaver som forskning og sekretariat. De geografiske nodene driver mer almen, i hovedsak utadrettet virksomhet på linje med det jeg har skissert ovenfor. Selve organisasjonen i nettverket er flat og så smidig som mulig samtidig som den er funksjonell. Nettverket åpner i seg selv muligheter for meningsutveksling og felles initiativer. Det er en nøkkel for de krefter som ønsker en sunn utvikling. Et halmstrå også for enkelt-individer – knyttet sammen danner de et bærekraftig samfunnsbygg som har rom for alle, ikke bare eliten, og som ikke raser sammen over hodet på våre barn, fremtidens innbyggere.

Christina Andersson Fredrikstad. F 1954. Juristeksamen fra Stockholms Universitet, samt språkstudier mv. ved Åbo Akademi. Bankansatt fra 1983 på Åland og fra 1.1.2002 i Cultura Sparebank, Oslo
Norsk kontaktperson: Trude Malthe Thomassen, ta-ark@online.no
Dansk kontaktperson: Erik Lemcke, erik.lemcke@get2net.dk

LES MER

www.globenet3.org
www.dreigliederung.de
www.threefolding.net
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Alexandra i vore hjerter

For Butik Papaya, Peter Brock

Som hun stod der på talerstolen i den belgiske delstat Flanderns parlament og talte for en forsamling på 250 mennesker fra hele EU sidst i marts, skulle man egentlig tro, at hun aldrig havde bestilt andet.

Og så var sandheden i virkeligheden, at Alexandra Villon, økologisk banandyrker fra Ecuador, var frygtelig nervøs og usikker på sin optræden, efter at hun kun få timer forinden havde fået at vide, at hun som repræsentant for producenterne skulle holde et indlæg om aktuelle udfordringer i Fair Trade på konferencen i organisationen af europæiske verdensbutikker, NEWS (Network of European World Shops).

Men vi som var løbet ind i hende i Odense et par uger tidligere – i øvrigt på hendes 29 års fødselsdag – vidste udmæret, at det skulle Alexandra nok klare. Hun var parat til at tage alle udfordringer op, også selv om hun først skulle overvinde en velvoksen irritation over ikke at have fået klar besked på forhånd.

Mellem det første møde på Fyn og gensynet i Brugge havde hun under en 24 timers rundtur i Nordjylland nået at besøge den danske fagbevægelses bananekspertise, som hører hjemme hos SiD i Viborg, Den Økologiske Landbrugsskole

ved Aabybro (som desværre rykker til Kalø inden så længe), Verdenshjørnet og Butik Papaya i Aalborg til et aftenmøde med økologen Bodil Søgaard fra Landbohøjskolen, en forelæsning på Aalborg Universitets spanskstudium samt interviews og optagelser med Nordjyske Stiftstidende og TV Danmark/Aalborg-Rapporten. Og så påstod hun tilmed, at hun var blevet temmelig forkølet af turen fra Sydamerikas ækvator til den danske vinter.

I Butik Papaya og den øvrige del af Fair Trade-verdenen er det at møde folk fra fremmede himmelstrøg nærmest en dagligdags begivenhed – og alligevel rummer mødet hver eneste gang overraskelser, som åbner ens øjne for nye sider af tilværelsen og bekræfter sandheden i udtrykket "forskelligheds fremmer forståelsen". Verdenshjørnet i Aalborg, som Papaya er en del af, har i løbet af fire år huset folk fra de fleste af verdens lande – fra en stor flok mexicanske gadedrenge til kinesiske professorer og afrikanske nomader.

Peoples diplomacy, kaldte han det, Anatoly Ionesov, direktør for International Museum of Peace and Solidarity i Samarkand/Uzbekistan, da han i 1998 lagde vejen omkring Papaya. Et modstykke til stormagternes diplomati, der har det med at ende i krig og konflikt i stedet for fred og forsoning. Og et meget konkret bud på ATTACs parole "En anden verden er mulig", altså at der findes alternativer til den globalisering, der kun går ud på at få fremstillet varer de steder på kloden, hvor arbejdskraften er

billigst og sælge dem, hvor velstanden er størst – planeten Jorden omsat til et stort markedsøkonomisk mareridt.

Samtidig må man af og til knibe sig i armen for at forsikre sig om, at det faktisk finder sted. Når en lille mand fra Mahaguti, en sammenslutning af tekstilproducenter i Nepal, står på Vandrerhjemmet i Aalborg og fortæller om værdien af samhandelen med europæisk Fair Trade eller når formanden for et tanzaniansk kaffekooperativ underer sig over det ubeherskede øldrikkeri ved en 1. maj i den nord-

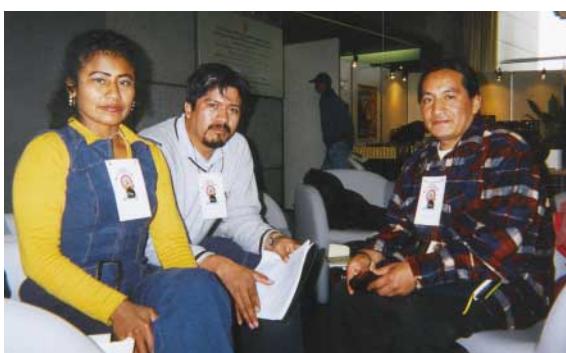
Alexandra Villon har syv søskende og bor nu sammen med 12 familiemedlemmer i forældrenes hus. Som mange andre bananeros har hun kun gået seks år i skole, så hendes modenhed skyldes livets skole. Hun var 15 da hun fik det første af to børn, og som 22-årig fik hun af sin far overdraget ansvaret for driften af plantagen. Højst usædvanligt i en søskendeflok, hvor der tilmed var en ældre bror.

Alexandra holdt en forelæsning for de spanske studerende på Aalborg Universitet.

jyske hovedstad, ja så oplever man det godt nok som noget utroligt. At det virkelig kan lade sig gøre at forbinde denne verdens folkelige kræfter på tværs af bjergkæder, ørkener og oceaner.

Og med Alexandra var det måske noget helt specielt – en kvinde, tilmed en enlig mor, der stod i spidsen for en familiejet bananplantage i et land, hvor macho eller machismo, mandsdominans, gennemsyrer hverdagen. Sådan at hendes optræden i havnebyen Puerto Bolivar i starten blev mødt med et "her er ingen adgang for ludere" (i øvrigt en attitude ganske lig den hun mødte hos myndighederne i lufthavnen, da hun kom til Europa). Men den slags lader Alexandra sig ikke kyse af, hun er gjort af et ganske særligt stof. Og selv om hun selvfolgelig ikke ene kvinde kan lave om på kønsrollerne i Ecuador, så er hun

Nul macho her. Luis Martinez Villanueva fra det økologiske kaffekooperativ Uciri i Mexico følte sig helt på linie med Alexandra Villon fra Ecuador – så meget at han stillede sig selv og sin bærbare computere til rådighed for hende, da et indlæg skulle forberedes.

sig også sin rolle som frontkæmper på det punkt fuldt bevidst.

Måske består Alexandras styrke i en fantastisk evne til at formulere sig og til at inddrage nye synspunkter og oplysninger i sin fremstilling af banandyrkernes situation. Sådan at man nærmest føler sig som en del af den virkelighed, hvor markedet er domineret af frugtgiganten som Standard Fruit (Dole-bananer) og Noboa (Bonita-bananer), der ikke afholder sig fra at skyde på deres arbejdere, når de bliver for besværlige (læs SiDs Fagbladet fra juni 2002).

Samt en evne til at anskueliggøre sammenfaldet mellem vore interesser. – Vi bor midt i bananplantagen, og det er der mine børn leger og vokser op, og derfor har jeg selvfølgelig ingen ønsker om at dænge bananpalmerne til med gift. Og samtidig undgår jeres børn at blive forgiftet, når de siden spiser bananerne.

Logik for burhøns – og så skulle man tro, at det var let at overbevise forbrugere, FDB og andre dagligvaredistributører om, at de økologisk dyrkede Fair Trade-bananer er vejen frem, men helt så nemt går det altså ikke. Der skal meget knofedt til, før bananerne fra Alexandra og hendes kolleger i Urocal (Union Regional de Organizaciones de Campesinos del Litoral i provinsen Oro (spansk for guld)) sejrer over Noboas Bonita og andre banditter. De har i stedet tvinget andre små producenter til at bruge mere gift ved at gøre det til et kvalitetskrav, afgørende for betalingen.

Men at kende hende den lille levende legende fra Guabo nær Machala giver tiltro til, at projektet i den sidste ende godt kan lykkes.

Og så er det altså lidt sjov med det sammenfald, at slotsfruen på Schackenborg ved Møgeltønder, ikke langt fra Gallehus, hvor Guldhornene blev fundet, også hedder Alexandra og har tilnavn af prinsesse, mens vores Alexandra – Queen of Bananas – indtog Centralgården i Store Vildmose, hvor Europas eneste økologiske landbrugsskole nu synger på sidste vers.

To åbenlyst stærke kvinder, der med deres liv så tydeligt illustrerer verdens ulighed. Den ene ud af en velstående familie i Fjernøsten til en position i det danske kongehushus, den anden med sin latinamerikaniske baggrund og en plads i samfundspyra-

midens nederste lag – men med en personlig integritet og naturlig menneskelig stolthed, som får hende til at fremstå som alt andet end underlegen i forhold til sin royale medøster. Måske er der også noget om det der med, at et flag er smukkest i modvind og at tryk avler modtryk. Den der har noget at kæmpe for, kan også mere helhjertet sætte alle sine kræfter ind.

PS: Glemt vi at fortælle, at Alexandra ikke mindst var i Danmark for at medvirke ved lanceringen af WorldShake*.

* Frugtjuice der forhandles i Fair Trade butikkerne.

Peter Brock for Butik Papaya

Benthe Stig Vejle, f.1926. Journalist og socialrådgiver. Byrådsmedlem for Socialistisk Folkeparti, formand for Foreningen Salam i Vejle. Har deltaget i internationale sammenhænge og er tidligere landsforkvinde for Dansk Kvindesamfund.

LÆS MERÉ

www.worldshake.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

En lille butik i Grønnegade

– en brik i en verdensbevægelse mod unfair handel

Af Benthe Stig

Når fru Hansen køber en hængekoje i Butik Salam, Vejle, kan vi oplyse at varen kommer fra El Salvador og at hun ved at købe en Fair Trade vare er med til at sikre at den fattige producent får en rimelig betaling

Fakta

FairTrade står for bæredygtig handel med Latinamerika, Afrika og Asien. I Danmark har FairTrade-butikkerne og -importørerne organiseret sig i FairNet. I alt 2500 butikker i Europa følger de samme FairTrade-kriterier.

FairTrade er:

- ✓ Fair Pris – der sikrer producenterne bedre betaling end der normalt opnås
- ✓ Faste Indkøb og Længerevarende Samarbejde – der giver økonomisk sikkerhed og mulighed for udvikling i lokalsamfundet
- ✓ Gode Arbejdsbetingelser – hvor producenterne har indflydelse på deres arbejde og organisering
- ✓ Menneskerettigheder – der bl.a. sikrer at producenternes børn kommer i skole
- ✓ Bæredygtig Produktion – der belaster miljøet mindst muligt

FairTrade butikkerne er i

København:	Butik Salam, Skindergade 24 U-landsforeningen Svalerne, Østerbrogade 49
Odense:	Butik Salam, Vintapperstræde 11
Roskilde:	Butik Karibu, Ringstedgade 13
Vejle:	Butik Salam, Grønnegade 38
Aalborg:	Butik Papaya, Niels Ebbesensgade 4
Århus:	Butik Bazaren, Guldmedgade 8A

for sit arbejde, får mulighed for at sende sine børn i skole, kan klare sig under sygdom og i alderdommen, har ret til at organisere sig, har medindflydelse i egne organisationer og at produktionen tager hensyn til miljøet og til knappe ressourcer. Fair Trade import-organisationer tilbyder en rimelig pris for produkterne og stabille handelsaftaler – samt i visse tilfælde forudbetaling, så producenter og eksportører kan undgå dyre lån.

Ofte bliver der spurgt om det hjælper og om pengene kommer i de rette hænder. Dertil kan vi kun sige, at det hjælper, når der er andre, som arbejder på at forbedre forholdene for undertrykte og fattige i verden. I de seneste år er interessen for hvordan store firmaers produktion foregår i 3. verdenslande vokset og Fair Trade-bevægelsen har en del af æren herfor. Fair Trade-importørerne har jævnligt folk på besøg hos producenterne og de kan bekræfte, at handelen gør en forskel.

I foråret 2002 deltog 5 bestyrelsesmedlemmer fra Butik Salam, Vejle i NEWS-konferencen i Brugge, Belgien. NEWS står for Network of European World Shops og er den Fair Trade organisation, som butikken via FairNet er tilknyttet. Det var spændende dage med oplevelser, der har sat tankeerne i gang om det videre arbejde.

Én af ideerne er at etablere samarbejde med danske designere omkring produkternes udseende og kvalitet. Én af de meldinger vi har fået fra Bangladesh er, at markedet i u-landene skifter hurtigt og producenterne har brug for hjælp, hvis de skal kunne følge med. Dygtige designere vil kunne medvirke til en øget produktion af godt håndværk og kunsthåndværk, der kan sælges i Europa og USA. Lokalt vil vi i Butik Salam forsøge at skabe kontakt til designeruddannelsen i Kolding og i første omgang få studerende til at give en vurdering og kritik af vores butik og varesortiment.

Af andre ideer kan nævnes etablering af Fair Trade-grupper i de byer omkring os, der endnu ikke har en butik. Det er blevet in at holde home parties. Dette kan vi udnytte til at præsentere specielle varer for kundegrupper, der endnu ikke er en del af butikkens netværk. Vi kan arrangere oplysningsaftner for foreninger og organisationer om lande vi samarbejder med – og her præsentere produkter og varer fra disse lande.

Kardemommeloven, viktigere enn WTO

Av Helene Bank

Problemet med støtteordninger i landbrukspolitikken er ikke subsidiær generelt, men støtteordninger til eksport som ødelegger lokale markeder i utviklingsland. Samtidig er u-landenes begrensete markedsadgang for foredlede produkter et hinder for industrialisering og bidrar til de-industrialisering. Disse to mekanismene, er mye verre for utviklingsland enn at vi støtter nasjonal og lokal matproduksjon for innenlands forbruk.

Mat er ingen vanlig handelsvare blant annet fordi mat er en rettighet og fordi den må produseres i sårbare økologiske system. Derfor er nasjonal suverenitet i landbrukspolitikken avgjørende for å få til matproduksjon og ressursforvaltning på en bærekraftig måte. Dette er grunner til å hevde at vi kan og bør bruke Kardemommeloven i utviklingen av landbrukspolitikken.

Man skal være grei og snill

Det har etter hvert blitt allmen oppfatning at ved å minske støtten til norsk jordbruk, vil utviklingsland kunne få adgang og godt betalt for sine matvarer i Norge.

Økt fokus på matvareeksport fram for industrielle vekstnæringer er et narrespill som bidrar til å hindre utviklingslands økonomiske selvstendighet. Strategien bidrar i å hindre konkurransen mot oss selv, hindre teknologisk utvikling og industrialisering og holde utviklingsland som råstoffleverandører. Vestlige land bidrar til mer verdiskapningen av varene.

Eksportinntekter går i stor grad til å betjene utviklingslandenes gjeld til oss i den rike delen av verden, eller betale for varer vi ønsker å eksportere til rike i fattige land.

I utviklingsland har de liten tilgang til teknologiske og forskningsmessige nyvinninger, og de er begrenset av våre importbegrensninger. Uforedlede landbruksvarer blir aldri en vekstnæringer som

flertallet av utviklingsland kan basere sin økonomiske utvikling på. Til det er presset på priser for stort. En vekstnæringer er en næring som kan gi økende avkastning over tid på grunn av teknologiske nyvinninger.

Siden 1994, da Filippinene liberaliserte sin matvaresektor utviklet det seg fra å være et matvareeksporterende land, til å bli netto matvareimportør.

Handelsbalansen på landbruksprodukt var i 1993 på +294 til -670 mill US\$ i 1998. De-industrialisering og utvikling i retning av å bli råvare eksportør måles i redusert vekst i merverdi på landbruksvarer: +1.66 i 1994-95 til -8.3 i 1997-98.

Utviklingen har fortsatt. Forbrukerne har ikke fått billigere mat. Levekårene for småbønder har forverret seg drastisk. Fattigdom og sult øker raskt bland folk som før fødde seg og sin familie. Arbeidsledigheten har økt. Filippinene er ikke et enestående eksempel.

Man skal ikke plage andre

Alle de ordningene som gjør at billig mat dumpes på verdensmarkedet undergraver lokal produksjon. Det gjelder eksportsubsider, eksportkreditter, og matvarebistand. De rike landenes regler gjør utviklingslan-

dene til råvareeksportører. Importkvoter, tollhindringer på foredlede varer, regler om opprinnelse til innsatsvarene og antidumpingregler er virkemidlene som må angripes i WTO-systemet.

Eksportsubsider

Eksportlandbruk i EU-land er i dag helt avhengig av eksportsubsider for å konkurrere internasjonalt. Fattige bønder i den 3. verden utkonkurreres i deres egne markeder. Eksportsubsider kom under press på WTOs ministermøte i Qatar, uten at det ble vedtatt noe forpliktende. Tanzanias minister Iddi Simba konstaterte kjølig: "A wrong policy on agriculture might loose elections in France, but it loses lives in Africa.". Norge godtar å fjerne eksportstøtte.

Eksportkreditter

USA bruker eksportkreditter, f.eks. gunstige lån, garanti, forsikring, - i praksis indirekte eksportsubsider. Matvarehjelp er ofte størst når givener har store overskuddslagre og verdensmarkedsprisene er lavest. EU har kritisert USA for det. Matvarehjelp brukes som buffer ved overproduksjon. I 1998 ble det brukt 7910 mill \$ til eksportkreditter i 15 OECD-land. Det har økt 44% siden WTOs start.

Antidumping

Antidumping toll kan påleggess import av varer som selger til lavere priser på eksportmarkedet enn i hjemmemarkedet, eller til lavere priser enn normalpris. Lav pris på grunn av lave lønninger er også brukt som begrunnelse for antidumping. Den enkle beregningsmåten gjør at antidumping lett kan misbruks og i praksis brukes i proteksjonistisk øyemed. Likevel er dette et regelverk som krever ressurser for å utnytte fullt ut. B.L.Das, tidligere WTOforhandler for India konstaterer: "Antidumping er for den rike mann; toll er den fattige manns verktøy". Da USA kom under press i Qatar, uttalte

for trygg mat

USA's sjefsforhandler: "Det ser ut til at hele resten av verden er isolert på dette punktet". USA forpliktet seg ikke.

...og for øvrig kan man gjøre som man vil

Det er lite å tjene på å være matprodusent, mindre enn 150 000 kr i snitt pr.årsverk. Landbruket blir ikke en økonomisk sektor av betydning for BNP. Det er andre og mange grunner til at vi velger å produsere mat og det er bred støtte til en slik politikk i Norge. Tilslutningen til Miljøheimevernet, "trygg mat"-engasjementet til Forbrukerrådet tyder på at forbrukere ønsker kortreist og økologisk bærekraftig mat. Som borgere setter vi pris på levende bygder og kulturlandskap. Det er også turistnæringen enige i. Vi må kunne velge dette så lenge vi ønsker det.

Det er ikke import fra de minst utviklede land som truer norsk landbruk, og det er ikke vår støtte til landbruket som undergraver u-landenes økonomi. EU's og USA's industrielle jordbruksvarer er de som vil fylle tomrommet etter nedlagte bruk i Norge.

I Norge er forhandlinger om støtteordninger for landbruket i gang. Vi står over for en omfattende omlegging i norsk landbruksstøtte i årene som kommer. To grunner til det er

- å få et bedre samsvar mellom støtten og målene i landbruks-, miljø- og forbrukerpolitikken
- kravene som Verdens handelsorganisasjon stiller til landbruksstøtte

I WTO krever USA at EU og Norge skal fjerne subsidier. Norge ligger på grensen av hva som er WTO-lovlige støtter. EU har økt sin støtte siden basisårene 88-86 fra 100 til 130.000 Mia US\$ i 1998, USA har tilsvarende økt fra 41 til 47 Mia US\$ i 1998. USA har i tillegg eksportkreditter og matvarebistand som ikke er medregnet i disse tall.

Vi må ikke være naive eller tro at enkle økonomiske modeller eller subsidiell kan løse problemet. Verdens matvaresikkerhet er ikke tjent med at matjord legges brakk, og det biologiske mangfolk er ikke tjent med at kulturlandskap vokser til.

Mat er ingen vanlig handelsvare bland annet fordi mat er en rettighet og fordi den må produseres i sårbare økologiske system

En forutsetning for å få til økologisering av produksjonen, miljø- og forbrukerbeskyttelse er at noen fortsatt velger å drive allsidig, småskala jordbruk. Omlegging av landbruksstøtten er et viktig politisk og samfunnsmessig anliggende for alle som spiser mat, er oppatt av natur, miljø, kulturav, og som ikke ønsker gjentakelse av dyrekatastrofene vi så for et år siden på grunn av industriell produksjon og for alle

som er opptatt av sult i verden.

Landbruksstøtten må legges om så den ikke skader produksjon av mat eller biologisk mangfold i Norge eller ute. Norge bør fokusere på antidumping, eksportsubsidier og -kreditter i WTO. Det er ingen grunn til å redusere forhandlingsrommet i WTO ved å redusere jordbruksstøtten nasjonalt. Norge må fortsatt legge til rette slik at utviklingslands varer, spesielt førtede varer, får langsigte rammevilkår og i mye større grad får plass i våre butikkhyller. Dette må skje på bekostning av varer fra andre industrieland. Jordbruksstøtten må sikre en økologisering av matproduksjonen og at jordbruket bidrar til å oppfylle Norges miljømål.

Helene Bank er rådgiver ved Diakonhjemmet –Centre for Partnership in Development, koordinator for Forums Arbeidsgruppe om WTO og nestleder i Norges Naturvernforbund. Hun har jobbet en årrekke med WTO-spørsmål fra et bærekraftig utviklings perspektiv, og med å bygge opp utdanning og kapasitetsbygging på WTO-spørsmål i sørlege og østlige Afrika

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Annonce

HANS BRODAL, Institut for socialøkologi, Göteborg holder lørdag den 9.11.2002, kl.10-15, en WORKSHOP
GLOBALISERING PÅ MENNESKELIGE VILKÅR – en individuel udfordring
 i Aftenskolen Vendepunkt,
 Rosenvangsallé 251/Højbjerg Torv, 8270 Højbjerg

En stadig stigende global bevidsthed vokser frem ud fra et behov for en ny kultur som har sit udgangspunkt i mennesket. Et omfattende sociologisk studie fra USA af Paul Ray og Ruth Andersson viser at vi er inde i en historisk forandringsproces. I deres bog Cultural Creatives påviser de nye tendenser i menneskers værdinormer i USA (som ikke kommer til udtryk i mainstream-miederne).

Det drejer sig om en moralsk reaktion på vor tids egoisme og materialisme. De samme tendenser findes også i Europa.

I 1923 taler Rudolf Steiner (i Antroposofisk Fællesskabsdannelse) om fremtidige viljesimpulser hos flere og flere mennesker, hvad der i stor udstrækning falder sammen med opdagelserne i ovennævnte studie. På denne workshop vil vi ved hjælp af indlæg og samtaler om egne erfaringer og oplevelser se på det enkelte menneskes muligheder for at bidrage til en menneskelig udvikling, lokalt og globalt.

Pris:

Foredrag kl 10-12: 50/40 kr.
 Diskussionsforum kl. 12.15: 60/50 kr., i alt 110/90 kr.
Tilmelding senest 1. november til: tlf. 8627 5856

Det følgende er 2. del af en tale holdt ved det internationale antroposofiske bankmøde i 2000. Det handler om en fremtidig menneskelig bankkultur, der først og fremmest adskiller sig ved det metodiske. Det handler ikke kun om at finansiere frie skoler, vedvarende energi og økologisk jordbrug, men om at bygge bro mellem mennesker.

Hvad har penge med mig at gøre?

(2. del)

Af Rolf Kerler

Det første lån

Det første lån, som jeg oplevede i mit antroposofiske bankliv, var et lån til en Waldorfskole i Bochum. Dengang fandtes der ikke nogen Gemeinschaftsbank, men der var Commerzbank i Bochum, en helt almindelig bank. Men dette lån havde allerede lejret sig i Wilhelm-Ernst Barkhoffs livssfære. Denne Wilhelm-Ernst Barkhoff, der af erhverv var advokat og notar, havde fået en ide, og han var så modig, at tænke sig denne skole ikke som en forening med bestyrelse og formand, men som et fælleskab bestående af forældre, lærere og elever. Menneskene er skolen, menneskene er kreditværdige. Det er dem, det kommer an på. Det er dem, man skal begynde med og ikke med spørgsmålet: Ejer foreningen fast ejendom? Menneskenes engagement og risikovilje er grundlaget for bankvirksomhed. Dette første lån blev i det hele taget kun muligt, fordi netop disse mennesker blev aktive og overdrog deres opsparing til Commerzbank og derefter gav pant i denne opsparing til sikkerhed for lånet.

Af dette kan man drage følgende erfaring: Hvis mange slår sig sammen på det rigtige tidspunkt, kan en fælles idé blive til social virkelighed. Og man kan få den enkelte til at tage del i det, der i bund og grund er hans eget anliggende. Jeg og samfundet kan blive til en helhed. Det gør en forskel, om vi som bank arbejder for mennesker på deres vegne eller arbejder med menneskene. Om vi arbejder med menneskenes kapital, eller om vi arbejder med mennesker. Om vi foreskriver betin-

gelser og menneskene tilpasser sig herefter, eller om vi arbejder på en sådan måde med mennesker, at de inderst inde føler sig ansvarlige, så der derved i samarbejde opstår flere og flere nye, individuelle former for lån.

Sunde, positive samfundsændringer, der er bæredygtige på langt sigt, er kun mulige, hvis de mennesker, der berøres heraf, selv bliver aktive. Det er ikke nok, at ledende personligheder, officielle repræsentanter, politikere, eller hvem det nu måtte være, går i spidsen og tager initiativer, og alle andre blot er passive tilskuere.

Samfundet begynder i menneskene

Vi skal opdage samfundet i menneskene, hvor roden til det findes. Samfundet er ikke noget derude. Samfundet er en konsekvens. Det nævnte lån til Waldorfskolen i Ruhrørrådet er kun et ganske lille eksempel. Det første eksempel i et livsområde. Principielt har hvert livsområde den samme opgave, nemlig at gøre de samfundsforhold, vi lever under, hvad enten det er i Schweiz, Tyskland eller andre steder, til forhold, som menneskene selv udformer. Landbrug, medicin og så videre er andre områder i livet, der selvfølgelig er lige så vigtige som pædagogikken.

Da jeg i 1968 kom i berøring med det antroposofiske bankarbejde, var det på tidspunktet for studenteroprøret i Europa mod staten, mod krigen, mod "talarerne" med "årtusinders gammel hør" ... og mod kapitalismen. Men før eller senere blev det klart, at det er uholdbart at forvente og kræve af andre, at de ændrer sig. Man kan kun ændre sig selv, måske i samarbejde med andre.

Byen Schönaau i det sydlige Schwarzwald er et fremragende eksempel på, at det er muligt at ændre vort samfund med hjælp fra banken og ved hjælp af penge fra engagerede mennesker. Ved at det lykkedes en gruppe mennesker i en by selv at overtage strømforsyningen i deres kommune og derved at befri sig fra en stor energikoncern, blev det bevist: Man behøver ikke blive ved med at være umyndig og modtage forsørgelse et eller andet sted fra. Samfundet er menneskene selv, og de kan med hjælp fra en antroposofisk

bank forsøge at skabe mere

menneskelige forhold, hvor de selv vil leve, og dette kan så, hvis det lykkes, brede sig som ringe i vandet. Schönaau kunne realiseres, netop fordi mange, små og store mennesker vågnede op.

På den måde åbnes der op for mange muligheder inden for den antroposofiske bankvirksomhed til at bidrage til at skabe livsvilkår, der er overskuelige og som menneskene selv i hvert fald er med til at skabe, idet man går ud fra landbruget som grundevidenskaben for det menneskelige samfund. Jeg ser skabelsen af sådanne konkrete, overskuelige levevilkår som den fremtidige hoveddopgave for denne bankbevægelse - også som et bidrag til den borgerbevægelse, der gør sig stadig mere gældende på forskellige niveauer og i alle verdensdele, det såkaldte "Civil Society", at give startskudtet til samfundsundersøgelse, et paradigmeskifte, hvor det gælder miljø, landbrug, pædagogik, sundhed, ernæring - mennesker slet og ret - og hvor det ikke i første række gælder om at fremme økonomiske interesser indenfor områder, hvor de ikke hører hjemme. Det gælder også om at vise, at der er andre muligheder, end at den stærkeste altid vinder over eller opsluger den svageste, fordi den stærkes svagheder og den svages styrke ikke tillægges nogen betydning.

Jeg ser så småt også en anden udvikling: De globale forsøg på at støtte det regionale landbrug, dvs. småbønderne, mod de multinationale rigoristiske kapitalisme, senest på WTO konferencen i Seattle i 1999. Forsøg på at støtte ægte regionale strukturer og strukturer med smålandbrug i hele verden, dør hvor de hører hjemme. Dette kan på sigt kun krones med held, hvis der så at sige nedefra, af menneskene selv opbygges et konkret samfundsmaessigt fundament af mennesker, der øger deres forbrugerbevidsthed og samtidig også udvikler sig til produktive medarbejdere, medkæmpere, som er medansvarlige for udformningen af deres regionale erhvervsliv. Her er der noget, der skal smelte sammen, både nedefra og oppefra.

For at muliggøre dette samfundsmaessige fundament er det nødvendigt med

Rolf Kerler F. 1941 i Bietigheim.

Studerede efter endt bankuddannelse økonomi og socialvidenskab i Mannheim og München. Siden 1968 aktiv medvirkende til dannelsen af GLS Gemeinschaftsbank, Bochum hvor han blev direktør. Medlem af bestyrelsen for det almene antroposofiske Selskab i Dornach i 1988 som økonomiansvarlig.

LÆS MERE

www.gemeinschaftsbank.de

Hele artiklen findes på:

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

Allerede i 30'erne blev der i Østrig gjort gode erfaringer med en "komplementær valutta" – eller "frie penge" som de blev kaldt. Eksperimentet lykkedes i en grad så 178 kommuner besluttede at tage idéen op. Men da gik Nationalbanken i Wien ind og fik det hele stoppet.

Underet i Wörgl

av Ole Flagstad

Wörgl er en landsby ikke langt fra Innsbruck i Østerrike. Byen var i 1932 på 4216 innbyggere og som de fleste Samfunn i Vesten, preget av krise og arbeidsløshet. Stedet hadde så stor gjeld at de ikke en gang var i stand til å betale de rentene (50 000 Schilling i året) de skyldte til "Innsbrucker Sparkasse". Flere og flere arbeidsløse arbeidere lå fattigforsorgen til byrde. I store deler av Østerrike og Tyskland så det ikke mye bedre ut. Fortvilte familiefredre så ofte ikke noen annen utvei enn å gjøre slutt på sitt eget liv. I Wörgl rettet de mange av de fortvilte og fornedrede håpet mot den dyktige borgermesteren Michael Unterguggenberger. Men det var allerede lenge siden han hadde hatt noen midler å fordele. Kommunen var i praksis konkurs. Men de arbeidsløses nød og elendighet lå ham slik på hjertet at han ikke fant ro og han begynte å tenke over mulige veier ut av elendigheten. Til slutt kom han fram til noe og gjorde en viktig beslutning. Han begynte å snakke med folk for å overbevise dem om ideen sin; først under fire øyne med en en, siden i foreninger og til slutt på store møter for heller befolkningen. Til slutt gikk hele Wörglsamfunnet med på planen.

Eksperimentet

Nødhjelpen besto i at et offentlig "velfærdsutvalg" under ledelse av troverdige menn, trykket opp og utstedte såkalte "Arbeidsbevis". Disse var i virkeligheten et betalingsmiddel, altså penger. Det var 2000 gule med kjøpsverdi 1 Schilling hver,

2000 blå til 5 Schilling og 2000 røde til 10 Schilling hver. Til sammen 32000 Schilling - det mente Unterguggenberger skulle være nok. Nasjonalbanken i Wien hadde fått nyss om prosjektet og viste til sitt monopol og truet med straff. Det dreide seg om pengeproduksjon. Men Unterguggenberger skrev tilbake og hevdet at det dreide seg om arbeidsbevis som nødhjelp og eksperimentet ble satt i gang. Disse nødpengene hadde en egenskap som gjorde dem forskjellige fra andre penger. Systemet ble forkart for befolkningen i "Wörgler Nachrichten". Forskjellen fra andre penger, som selvfølgelig beholdt sin bytteverdi var at de bare beholdt sin gylighet hvis de fikk et merke verdt 1% av verdien i "leie" hver måned. Den som beholdt seddelen mer enn en måned ble 1% fattigere. Kommunen gikk foran med et godt eksempel og kjøpte 1000 Schilling i arbeidsbevis til å betale lønninger. I Butikkene gjaldt sedlene som vanlige penger. Etter bare 3 dager kom kommunekassereren til Unterguggenberger og mente at det måtte være falskmyntnere på ferde. Det hadde kommet inn 5100 Schilling i etterbetalt skatt! Det var om å gjøre for folk å ikke beholde sedlene så lenge at de tapte seg i verdi. De gikk fra hånd til hånd og skapte arbeid.

Eksperimentet lykkes

I løpet av 13 måneder hadde arbeidsløsheten i Wörgl sunket med 25% ved hjelp av 32 000 "frischilling" som de kaltes. Det

ble bygd en skibakke, asfaltert flere gater, byd en betongbro og opprettet et kjøkken for nødlidende. Ikke rart at journalister, professorer og ministere fra hele verden kom til Wörgl for å lete etter årsaken til dette underet.

Borgermesteren reiste rundt og snakket til Embetsbrødre over hele Østerrike. Det utløste et skred. 178 kommuner i Østerrike besluttet å gjøre likeden. Men da gikk alarmen i Nasjonalbanken i Wien. Den greide å kvele det hele i starten. Også Wörgl ble dømt til å bytte ut de arbeidsskapende nødschillingene med vanlige Schilling. Arbeidsløsheten og nøden vendte med en gang tilbake. Østerrike hadde en gylden sjanse, men snart kom Hitler til makten med det Nasjonalsosialistiske Arbeiderpartiet og så gikk det slik vi vet i dag. Folk Wörgl skammer seg og tier ennå om Unterguggenberger og hendelsene i 30'-åra.

Hvor kom ideen fra?

Unterguggenberger hadde ikke grepet metoden sin ut av luften, eller tenkt den ut selv. Han hadde lest skriftene til frikognomen Silvio Gesell. Gesell var født i 1862 i St. Vith i Belgia. Etter at han begynte i det tyske postvesenet 16 år gammel, var han i kjøpmannslære i de to brødrene Paul og Romans forretning i Berlin. Han utvandret til Argentina i 1887 og grunnla et firma for tannlegeutstyr i Buenos Aires. I løpet av få år var han blitt en vellykket for-

Fortsættes side 14

► banker. Man er på herrens mark, hvis man ikke slår sig sammen, mennesker indbyrdes på netop det sted, hvor man lever. Hvordan dette kan gøres, hvilke udlåns- og indlånsformer, der er praktiske og egnede til at skabe samfundsmæssige relationer mellem mennesker og ikke kun mellem det enkelte menneske og banken - det er dét, denne bankbevægelse kan bidrage med. For så vidt har jeg også altid opfattet denne bankimpuls som et metodisk incitament til at udvikle former for samarbejde med penge som et samfundsmæssigt incitament.

Pengebank eller idébank

Personligt fik jeg ganske vist noget at spekulere over i lang tid, da en ven i et brev

engang spurgte mig: "Kan man også få penge i denne bank, uden at der følger ideer med i købet?".

Det ser ud til, at man aldrig er helt modstandsdygtig nok over for magtproblematikken. Når man har penge, uanset hvordan man håndterer dem, er magt altid involveret. Men jeg kan ikke komme uden om det: Der gemmer sig i denne antroposofiske bankimpuls også en pædagogisk dimension, en uddannelsesbank. Det er uundgåeligt, at man netop inden for disse områder stræber efter erkendelser, at genremskue totale sammenhænge for at erkende, at øve, at afprøve, at realisere og også for at udvikle dømmekraft, eksempelvis når det gælder forskellene mellem de lovmæssigheder, der gælder for landbru-

get, og dem, der gælder for industrien.

Når man vil tage fat på noget nyt, er det vigtigt at forstå det gamle helt til bunds og også at værdsætte det. Men så opdager man også, hvordan det kan eller burde udvikle sig. Inden for et antroposofisk orienteret bankvæsen bør det ikke dreje sig om at opløse den onde bank i lutter individuelle låneforhold, men at se banken i en ny og positiv vinkel. F.eks. som en institution, hvor man kan udvikle en bestemt bevidsthed, som man ikke kan udvikle som enkeltindivid. Så at sige som et sted med en højere samfundsmæssig bevidsthed.

Tredje og sidste del bringes i Pengevirke 4/2002

Fortsat fra side 13

retningsmann. Han kunne merke på kroppen, hvordan konjunktursvigningen opp og ned virket på nærings- og arbeidsliv, med konkurser og arbeidsløshet som følge, og han begynte å tenke over årsaken.

Feil i pengenes struktur

Han var veldig skeptisk til Karl Marx forklinger og lette etter en grunnleggende feil i selve pengenes struktur. Og han fant den. Han fant ut at pengene ikke skulle herske over, men tjene mennesker. Penger skulle ikke kunne formere seg etter som de ble eldre, med renter men heller tvert i mot, de skulle minke og bli borte etter som tiden gikk, i likhet med alt annet som lever. Han kalte det "Frie penger". Han skrev flere bøker om "naturlig økonomi" og var en kjent økonom, særlig i mellomkrigstiden. Han døde i 1930, 68 år gammel, men allerede i 1918, rett etter den første verdenskrigens slutt, kunne han forutsi hva som kom til å hende i årene som fulgte: "På tross av at folkene lover hverandre å slutte, på tross av millionene som roper: "Aldri mer krig", på tross av alle håp om en bedre fremtid må jeg si:

Enda en krig

"Dersom dagens pengesystem; rentesystemet, fortsetter å gjelde vil jeg våge å påstå allerede i dag at vi før det har gått 25 år vil stå foran en ny, enda mer forferdelig krig. Jeg ser utviklingen klart foran meg: Dagens tekniske muligheter vil gjøre industrien høyproduktiv igjen på kort tid, tross krigstapene. Kapitaldannelsen vil, på tross av krigstapene, snart følge og overproduksjon av tilbudsvarer vil presse renten oppover. Så vil det bli hamstret penger. Næringslivet vil skrumpe sammen og sende store flokker av arbeidsløse ut i gatene. Ved grensene vil en kunne lese på plakater: "Arbeidssøkende har ingen tilgang til riket, bare latsabber med fulle lommebøker er velkommen". Som i tidligere tider vil en trakte etter å røve til seg andres land. Til det vil det måtte produseres kanoner. Det vil i det minste gi arbeid til arbeidsløse igjen. Ville revolusjonære strømninger vil velkkes i de utilfredse massene, og overnasjonalismens giftplante vil vokse og trives. Ikke noe land vil forstå det andre, og det kan bare slutte med enda en krig".

Vi kan bare spørre oss, hva som står å lese på våre grenseplakater?

Ole Flagstad Hammar, f.1957. Har bakgrunn som økobonde og studerer nå journalistikk

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

I et bemerkelsesverdig prosjekt i Uganda har 1500 vanlige menn og kvinner siden starten i 1991 fått opplæring i lokalt utviklingsarbeid. De er blitt såkalte forandringsagenter, og etter hvert er 500 av dem blitt valgt inn i lokale styringsorganer. Kvekerhjelps samarbeidspartner i Uganda er Uganda Change Agent Association (UCAA), som nå er en landsdekkende organisasjon. Men...

-det begynnte én forandring

Av Penny Heymans, Bernt-Erik Heid og Frank Sivertsen

En forandringsagent er en person som bidrar til endringsprosesser gjennom bevisstgjøring og samarbeid.

Kvekerhjelp har fulgt dette arbeidet fra begynnelsen av, og ser gode resultater av sin tro på at folk selv er eksperter, når det gjelder egne behov.

En representant fra en europeisk giverorganisasjon skulle på inspeksjon av et prosjekt i Afrika. Uheldigvis var det ingen fra den nordiske prosjektledelsen som kunne være til stede, men reisen ble uansett gjennomført, og han fulgte den rutebeskrivelsen han hadde fått fram til det området hvor prosjektet skulle være. Der spurte han en gruppe menn, som bygde en bro, om hvor de ansvarlige for "prosjekten" var. Nei, de hadde ikke hørt om noe prosjekt, men han kunne spørre folkene på skolen. Der møtte han flere kvinner som tydeligvis var fullt opptatt med å lære om hvordan høns skulle tas vare på, men prosjektet, nei, det var ukjent. De anbefalte ham å spørre dem som bygde en klinik i nærheten...

Og for å gjøre en lang historie kort: Han fant aldri prosjektet, eller noen prosjektansvarlige, på stedet. Vel hjemme igjen ble den sentrale prosjektledelsen kontaktet, og det ble uttrykt forundring

over at man ikke fant det lokale prosjektet i Afrika. Riktignok hadde de sett mange interessante og positive aktiviteter i området, men ingen hadde hørt om prosjektet og ikke var det noen skilt heller. Kanskje hadde de kjørt feil?

Selvagt ikke! Det var forandringsagentene som hadde fått fart på sakene. Strategien, som var å gi hjelp til selvhjelp, hadde slått ut i full blomst. Men da den tilreisende spurte om veien til "prosjektet", var det ingen av de lokale som tenkte at "prosjekten" han snakket om, var det de selv holdt på med der og da!

Allmenn anerkjennelse

Histориен ovenfor illustrerer metodikken i prosjektet. Det handler om å skape egenutvikling i lokalsamfunnet gjennom utdanning av feltarbeidere eller forandringsagenter, som stimulerer til folkelig deltaking. Forandringsagentene har selv fått innsikt gjennom opplæring i hvordan man kan bidra til, og støtte, endringer på lokal plan. Opplæringen kan dreie seg om alt fra beslutnings- og gruppeprosesser til regnskapsføring. I samspill med forandringsagenten tar man på denne måten lokale menneskelige og materielle ressurser i bruk. Dette oppmuntrer til lokalt initiativ, skaper

med sagent

større uavhengighet og legger grunnlag for varig bedring av de økonomiske, politiske og sosiale forholdene.

Metodikken får folk i fellesskap til å analysere sine egne problemer og finne fram til hvordan man vil løse dem, i størst mulig grad gjennom egen innsats. Metoden har oppnådd allmenn anerkjennelse, noe som blant annet kommer til uttrykk ved at Direktoratet for utviklings-samarbeid (NORAD) i sine nye retningslinjer har opplæring av forandringsagenter som en hovedprioritering.

"Jeg tror denne metodikken kan fungere over alt fordi den baserer seg på analyser av den aktuelle situasjonen", sier Stan Burkey, generalsekretær i UCAA og ildsjel siden starten.

20 ukers opplæring

Opplæringsprogrammet for forandringsagentene går over 20 uker og består av 4 to-ukers internatkurs med 3 fire-ukers felt-arbeidsperioder mellom. Kursene gjennomføres av UCAA. Kvekerhjelps stedlige representant er rådgiver for organisasjonen.

Innholdet i opplæringen dreier seg om erfaring med og innsikt i gruppe- og beslutningsprosesser. En arbeider med, hvordan man kan analysere forholdene i lokalsamfunn, og en går nærmere inn på spesielle temaer som kursdeltakerne selv peker ut som aktuelle. En legger stor vekt på refleksjon, både ut fra deltakernes tidligere erfaringer, og ut fra de erfaringene deltakerne får i det samspillet som oppstår på kurssamlingene.

Den praktiske gjennomføringen av kursene skjer i regi av de 170 lokale UCAA-

avdelingene spredt over hele landet. Organisasjonen praktiserer likestilling mellom kjønnene, og det legges stor vekt på bevisstgjøring om kvinnens rettigheter.

Motvirker korruption

Så langt har altså arbeidet i Uganda ført til at en tredel av forandringsagentene deltar i lokalpolitisk arbeid som folkevalgte. Dermed bidrar de til utvikling av demokrati og godt styresett på denne måten også. Holdnings-dannende opplysningsarbeid er sentralt, og en legger stor vekt på praktisk innsikt og opplæring i regnskapsføring med full åpenhet i alle ledd. Denne kunnskapen og den åpenheten, som skapes, bidrar til allmenn tillit, og det bidrar sterkt til å motvirke korruption.

"Oversjøisk hjelp, utviklingshjelp eller hva du ønsker å kalle det, er normalt styrt av budsjetter og prosjekter. Organisasjonene lager sine planer, finansierer dem og sender folk ut for å gjennomføre det hele. Dette opplegget, som Kvekerhjelp støtter, er imidlertid radikalt annerledes", sier Stan Burkey.

Veien videre

Nå står UCAA overfor en ny, viktig oppgave: å desentralisere ansvar fra hovedkontoret i Kampala og bygge opp bærekraftige regionale sentra. I tillegg til de midlene UCAA klarer å skaffe lokalt, er det Kvekerhjelp og deres støttespillere som bidrar med å skaffe penger til prosjektet. Etter hvert er det også kommet til en rekke andre organisasjoner som bidrar økonomisk. NORAD har i 7 års perioden 1995-2001 støttet prosjektet med 3,4 millioner kroner, og Kvekerhjelp har samlet inn 746 000 kroner.

Fredsarbeid i seks land

Kvekerhjelps mest omfattende tiltak er Change Agent Peace Programme, CAPP. Metodikken er også her opplæring av forandringsagenter i lokalsamfunn, slik som i Uganda, men her med fokus på fredsbygging og konflikthåndtering. Dette er et program som foregår i seks land i Øst- og Sentralafrika: Burundi, Rwanda, DR Congo, Kenya, Uganda og Tanzania.

Siden starten for snart fire år siden har det vært cirka 40 enkelprosjekter av ulikt omfang. Målet er å sette folk i stand til å bidra til å fremme en kultur for forsoning og fred, som igjen kan spre seg fra lokalt til sentralt plan i samfunnet. Dette arbeidet har både et kort og et langt perspektiv, og i fjor fikk Kvekerhjelp 3,23 millioner kroner i støtte fra Utenriksdepartementet og den engelske stiftelsen Comic Relief. I øyeblikket arbeider Kvekerhjelp med å få til en ekstra innsats til støtte for Goma i Congo, hvor det er CAPP-aktiviteter, og hvor vulkanutbruddet nylig har ført til store lidelser og ødeleggelser.

Kvekerhjelp

Kvekerhjelps historie går tilbake til 1940, da lokalt hjelpearbeid kom i gang i Stavanger. Det første tiltaket utenlands var nødhjelp til et krigsherjet Hamburg i 1947. Så kom starten på arbeidet i utviklingsland med et utviklings- og gjenreisningsprogram i Kabylia, Algerie, i 1963. Kvekerhjelp vil bidra til at folk i utviklingsland blir i stand til å bedre livskvaliteten sin ved egen innsats.

Kvekersamfunnet i Norge er det eldste og minste (155 medlemmer) av de såkalte registrerte trossamfunnene utenfor statskirken. Kvekerhjelp driver ikke misjon.

Barnehager i Gaza

Kvekerhjelp har også støttet drift av 13 barnehager i Gaza i snart 15 år. Disse har fungert som livslommere for barn i flyktningleirer i et område preget av konflikt og krig. Prosjektet ble startet av amerikanske kvekere på 1970-tallet og er drevet av palestinere med støtte fra Kvekerhjelp.

I fjor var støtten fra Norge til barnehagene 920.000 kroner, hvorav Kvekerhjelp måtte skaffe 184.000 i egenandel. Kvekerhjelp søker partnere i Norge til å skaffe den nødvendige egenandelen til dette viktige prosjektet.

Penny Heimans født 1946, daglig leder i Kvekerhjelp.

Bernt-Erik Heid født 1950 er styreleder i Kvekerhjelp.

Begge har gjennom årene hatt en rekke ulike oppgaver innenfor Kvekersamfunnet.

Frank Sivertsen er journalist i NRK og har tidligere hatt oppdrag for Kvekersamfunnet.

LES MER

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Forskellige kulturer – samme holdning

Af Marie-Luise Hansen og Leif Müller

"Så kan vi bygge sådan en karikatur af en typisk dansk stue ud af 2 spånplader med sofaarrangement og ugeblade og kaffe indenfor og dannebrog og hegnet udenfor. Folk skal bestå en danskprøve med 10 spørgsmål for at komme indenfor", lyder det ivrigt fra én. En anden fortsætter: "Det lyder fint og måske vil de somaliske kvinder så danse mellem talerne". "Måske kan vi lave løbesedler og plakater på farsi, somali og dansk og præsentationerne på talerstolen både på dansk og somali?" siger en tredje eftertænksomt".

Der er mange hensyn, men også mange ideer, når flere kulturer mødes. Det fælles udgangspunkt i dette initiativ er utilfredshed med folketingsflertallets politik omkring flygtninge/indvandrere, menneskerettigheder og ulandspolitikken!

Lige fra starten d. 18. februar 2002, hvor godt 40 medlemmer fra ca. 20 lokale græsrodsbevægelser stiftede et fælles forum, har fastholdelse og udvikling af dette netværk været højeste prioritethed.

NGO FORUM AALBORG er: Amnesty International Aalborg, Attac Aalborg, Butik

Papaya, Dansk Flygtningehjælps frivilliggruppe Aalborg, Emmaussamfundet i Aalborg/ Abbé Pierre's klunsere, Folkekirkens Nødhjælps frivilliggruppe, Genvej til Udvikling, Iransk Forening, Internationalt Forum, Indvandrerradio, Kurdisk Forening, Mellemfolkeligt Samvirke, NOAH Aalborg, SORA Somalia Relief Association, Somalisk Kvindesamfund, Somalisk Dansk Forening, TINKU Danmark, Aalborg Fredsaktion.

En bevægelse for global retfærdighed
Spørgsmål om flygtninge og menneskerettigheder, om den globale økonomi, om valutaspekulationer og ulandsgæld som lægger lande og regioner i ruiner, om miljø, om demokratisk underskud i Den Internationale Valutafond, Verdensbanken, WTO - sådanne spørgsmål berører alle mennesker i dag!

Idéen er, at sammen er vi stærke og kan inspirere hinanden. Det demokratiske overskud hos græsrodder og interesseorganisationer, har ført til skabelsen af World Social Forum, der i foråret 2002 samlede godt 50.000 deltagere fra hele verden i Porto Alegre i Brasilien omkring mottoet: "en anden verden er mulig!" Til november bliver der i Firenze for første gang afholdt et European Social Forum.

Aalborg er ikke alene, heller ikke i Danmark. NGO-samarbejdet er i gang i flere byer. I Aalborg er det et forum for græsrodsbevægelser. Ingen partier er med, men partimedlemmer. Ingen for eller imod EU-organisationer er med, men medlemmer heraf er med. Siden starten har der

været samarbejdet med kulturfolk og faglige organisationer. Og selvfølgelig har bevægelsen fødselsvej; der er forskel på kulturer, mellem ungdommens spontanitet og erfaringens eftertænksomhed, mellem lobbyisme og civil ulydighed, mellem ledestjerner og politiske egoer.

NGO Forum Aalborg er et netværk i kamp mod fattigdom, for demokrati og bæredygtig udvikling.

Det sidste ord er ikke sagt

- hverken om den nuværende finanslov og heller ikke om det danske EU-formandskab og diverse EU-topmøder, som kulminerer med det store topmøde i midten af december i København. Hele efteråret vil medierne i stigende grad sætte fokus på de emner, som bevægelerne i vores netværk arbejder med. Fra september og 4 måneder frem vil vi forsøge at aktivere den folkelige debat omkring de 5 spørgsmål:
  1. Er frihandel Fair Trade?
  2. Johannesburg – global deal eller en narresut?
  3. Det er festligt, farverigt og fremmed (flygtninge & menneskerettigheder)?
  4. Europa mellem nyliberalisme og terror?
  5. Globalisering – global retfærdighed?
- Der vil til hvert tema blive udarbejdet en drejebog. Alt ved frivillig arbejdskraft.

Globalisering på den fede måde

I flere år skrev medierne om globaliseringsmodstandere og voldelige demonstrationer som bevægelsens budskab. Sandheden er at vi har lært af bevægelsens egne manglende evner til klart at profilere civil ulydighed overfor vold. I Barcelona var der 400.000 mennesker og i Sevilla 150.000 til de spanske EU topmøder i foråret - fredelige og levende demonstrationer. Sandheden er, at bevægelsen er i gang overalt med at udvikle klare alternativer til den måde de multinationale selskaber, de rige lande og deres institutioner bruger markederne og miljøet på?

Vores netværk vil virke for den globale livskvalitet: for anstændighed og solidaritet, for retfærdighed og bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne. Vi vil være globaliseringstilhængere på den fede måde.

Marie-Luise Hansen Aalborg, 25 år, bachelorgrad i politik og administration. Kasserer i Attac-Aalborg, samt talsperson i Attac-Danmark. marieluise@sol.dk

Leif Müller Aalborg, 51 år, smed i 30 år - heraf 15 år som rejsemontør i DK, Sverige, Spanien, Nicaragua, Zambia og Chile - tillidsmand de sidste 10 år, international solidaritet og global retfærdighed fra Grønland til Chiapas, medlem af Attac-Aalborg og 1 ud af 9 nationale talspersoner for Attac-Danmark.

NGO FORUM AALBORG / Verdenshjørnet, Niels Ebbesensgade 4, 9000 Aalborg

LÆS MERE

www.attac.dk/
www.worldsocialforum.com
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Pioner-ånd

fra digitsamlingen "ORDET NÆSTEN" af Bjarne P. Ejaas. Se side 25

Jeg ved at vide
pioneeråndens side
vil findes i verden
men der er fire
selv i en rundkreds
er der hjørner i verden
foruden dit grundlag
din færden
i verden
på jorden
hvor kimen
skal lægges
skal spire
rødder slå rod
vokse og gro

Rummet vil sitre
af livslyst og glæde
sollys og væde
pioneerånden pirre
mennesker stirre
livslyset dirre
underets verden
gentages – opstår
atter og atter
forårets livskraft

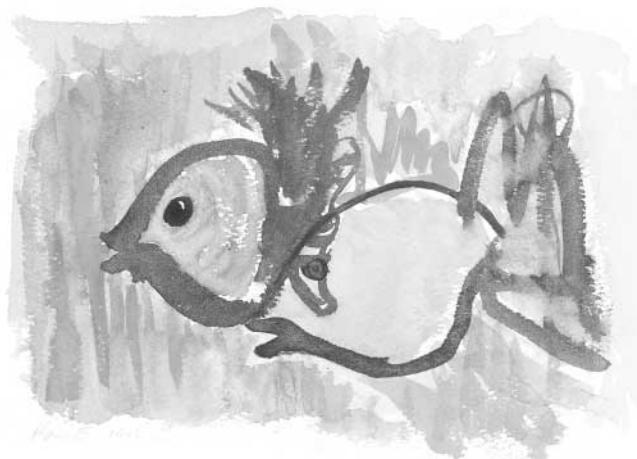
af viljens mod
pionerenes svedige
færden i verden!

Kosmos er med os
erkendelsens time
er kommet
bekend – mens du vokser
hvis rummet skal endes
helheden bringes
i formen ind

DIT SIND

Pioneeråndens åsyn
glimtvis erkendes
lysende klar

Du kan aldrig
holdes for
NAR

Akvariet af Hans Erik Skovbjerg

Annonce

Ledigt kontor på et verdenshjørne i Aalborg

Hvis I står og mangler fysiske rammer for jeres aktivitet, så har vi ledig kapasitet.

I Niels Ebbesensgade 4 i Aalborgs gamle bykerne er vi en håndfuld organisationer: Butik Papaya, Tinku, International Forum, Mellemfolkeligt Samvirke, Dansk-Cubansk Forening samt ATTAC - der deler lejemålet i en gammel ejendom, delvis i bindingsværk, med mødelokale, køkken og kontorer (samt butikslokale til førstnævnte).

Da vi netop har sagt farvel til to lejere står vi og mangler en eller to indflytttere, som kunne have værdi af det store følellesskab.

Husleje 2500-3000 kr.

Ring på 98 11 30 44,
hvis du vil høre mere.

NyØkonomiNu - nye synsvinkler på bæredygtig økonomi

NyØkonomiNu er et samarbejde mellem Frit Opplysningsforbund, Merkur, Andelskassen J.A.K. Slagelse og Utopiske Horisonter. Vi ønsker at inspirere til udviklingen af en bæredygtig økonomi og har i efteråret arrangeret en række debatmøder og en workshop, der vil udforske forskellige sider af den bæredygtige økonomi.

NyØkonomiNu vil præsentere nye tendenser indenfor bæredygtig økonomi og udforske de muligheder, der ligger i nye valutaformer, samarbejde i stedet for konkurrence og den politiske forbrugers valg af pengeinstitut. På debatmøderne og workshoppen vil vi undersøge, hvordan der kan skabes et samspil mellem de behov, kompetencer og ressourcer der findes i lokalsamfundet, således at det bliver muligt for det enkelte menneske at leve livet bæredygtigt til gavn for både den lokale og globale udvikling.

Efterårsarrangement 2002:

- Komplementære valutaer
Torsdag d. 26. september kl. 19.30-22.30
- Et bæredygtigt økonomiparadigme - konkurrence ell. samarbejde
Torsdag d. 10. oktober kl. 19.30-22.30
- Association mellem forbrugere, forhandlere og producenter
Torsdag d. 24. oktober kl. 19.30-22.30
- Gør dig fri af de økonomiske bindinger / Værdien af eksperimenter
Torsdag d. 7. november kl. 19.30-22.30
- Kan et samspil mellem pengeinstitut, lokalsamfund og kunderne være med til at fremme en lokal og global bæredygtig udvikling?
Lørdag d. 16. november kl. 10.00-17.00

Alle arrangementer foregår centralt i København

Yderligere information:

- www.nyøkonomi.nu
- Ditlev Nissen, Utopiske Horisonter, Christiania, 1407 København K,
tlf. 3254 6536, email: nyoekonomi@nyoekonomi.nu

Inntrykk fra en demonstrasjon i Oslo mot Verdensbankens praksis.

Ti tusen smil for rettferdig fordeling

Av Arne Øgaard

"Jernbanestasjonen er stengt med hensyn til de reisendes sikkerhet i forbindelse med demonstrasjonen som nå pågår i Oslo". Jeg var på vei hjem, men de to hovedinngangene til jernbanestasjonen var stengt. Heldigvis var bakdøren åpen, slik at jeg kom meg på toget. Men jeg hadde ikke før satt meg ned før det over høytaleten ble bekjentgjort at "Jernbanestasjonen er stengt med hensyn til de reisendes sikkerhet.....", også en rekke restauranter, butikker og parkeringsplasser i det samme området var stengt, og vi visste at et sted i skjul befant det seg en stor kampklar politistyrke. Dette var meget spesielt å oppleve i det ellers så fredelige Oslo. Særdeles spesielt ble det å høre denne høytaletstemmen når jeg kom rett fra den fryktede demonstrasjon og jeg ikke hadde opplevd annet enn en stor folkefest. Det var som om det var både 17. mai og karneval på en gang. På dette tidspunktet forsatte den lystige stemningen og mange av deltagerne trakk inn i noen stille gater hvor de fortsatte festen langt ut over natten under mottoet "Reclaim the streets".

Her var det ikke noe som minnet om de dramatiske mediebildene fra Göteborg. Her var det ikke løsnet et eneste skudd, men de 10.000 menneskene som deltok i demonstrasjonen var selvagt ikke bare ute for å more seg. De ville markere sin protest mot den skjeve fordelingen av verdens materielle goder, og de ville uttrykke en protest mot verdensbankens politikk og praksis, fordi denne ikke hadde bidratt til å minske kløften mellom fattige og rike.

Oh – hei, oh – ho. The world bank is a catastrophe!

Dette var et av de rytmiske slagordene som ble mest sunget i demonstrasjonen. Et annet var "Slett u-landsgjelda". Det siste var også teksten som gikk igjen på flest

plakater. Andre bannere hadde tekster som "Global informasjon – lokal produksjon". Et banner som skilte seg noe ut fra de øvrige bar teksten "Rudolf Steiner kjempet for tregreningen". Under dette gikk de nå over 80 år gamle Phyllis og Ivan Jacobsen (se Pengevirke nr 4, 2000), sammen med en gruppe ungdommer som delte ut en folder hvor det stod litt om hvordan tregreningssiden kan bidra til å rette opp urettferdigheten i verden. Phyllis hinket med sine krykker i god fart gjennom hele demonstrasjonen, mens Ivan måtte ta seg en hvil etter de første kvartalene.

Det var ikke de enkelte parolene som var det vesentlige i denne demonstrasjonen, det var antallet og mangfoldet som gjorde inntrykk. Først kom fagorganisasjonene med sine vakre faner. Videre kom ATTAC med sine oransje gassballonger. Sosialistene hadde en stor kontingent og et lite hornorkester som stemte i med "Internasjonalen". De mer internasjonale avdelingene hadde biler med ulike lydanlegg, og det var også små orkestre som spilte samba og reggae og bidro til å skape den lystige karnevalstemningen. En liten seksjon med sjaman-trommer arbeidet intenst midt i det hele, og en gruppe i flotte norske bunader sang sine slagord på nynorsk. Duskepikene fra "Reclaim the streets" levde opp med sine drakter og bevegelser i fremføringene av "Oh – hei, oh – ho. The world bank is a catastrophe". Snart var de her, snart der og viips så var de en tur oppe på musikk-paviljongen ved Nasjonalteateret.

Rent visuelt var det også mange flotte og fargerike innslag. Mange var fantasifullt utkledd og verdensbanken ble fremstilt både som en stor drage og som en grønn slange som slynget seg gjennom toget og slukte penger.

Rundt om i toget gikk også en rekke sjonglører og gjøglere. "Bestemødre for

fred" var der og mange, mange andre som på sin måte ville uttrykke sin misnøye med konsekvensene av vårt økonomiske system. Det var ikke bare verdensbanken man demonstrerte mot, men hel den sammenhengen som denne banken står inne i.

Dansende gjennom Oslos gater

Vi som demonstrerte mot Vitenamkrigen på slutten av 60-tallet, husker en ganske aggressiv stemning mot USA og NATO. I denne demonstrasjonen var det bare blide mennesker som beveget seg mer eller mindre dansende gjennom Oslos gater. En mektig fysisk manifestasjon av god vilje. Jeg opplevde også demonstrasjonen som et klart ropa om at man er lei alt det abstrakte og uforpliktende snakket til forskere og politikere.

Selv om ikke dette ble klart uttalt, opplevde jeg det hele som et sterkt uttrykk for at gode ideer nå må omsettes i handling. Gjennom måten disse menneskene deltok i toget på, demonstrerte de sin handlingsvilje. En demonstrasjon endrer selvagt ikke verden, men den var et uttrykk for et ønske om nye arbeidsformer. De gamle metodene innenfor politikk og forskning har ikke klart å frembringe resultater. Hva det nye er, er selvagt ennå et uløst spørsmål, men jeg tror menneskets følelsesliv må involveres sterkere enn det gjøres i dag.

De appellene, som ble holdt, hadde et klart følelsesmessig innhold. Mennesker fra ulike deler av verden fortalte, hvordan de hadde fått merke konsekvensene av verdensbankens praksis. En av dem påminnet oss om at hver gang vi hører om mennesker som dør, så må vi ikke la det bare bli tall, men vi må huske at det er mennesker med for- og etternavn. Den av talerne som kanskje var dyktigst i å forbinde en klar tanke med et sterkt følelsesmessig engasjement var senterungdommens daværende leder Anne Beate Kristiansen. Hun påpekta at økonomene hadde regnet med det som Adam Smith kalte den usynlige hånd. Selv om alle konkurrerer med hverandre vil den usynlige hånd sørge for en rettferdig fordelig. Anne Beate Kristiansen påpekta at det vel så ofte var virkningen av den usynlige fot som har gjort seg gjeldende. Den tråkker de fattige lenger ned i fattigdom, mens de rikes rikdom stiger mot ubegrensede høyder.

Arne Øgaard F.1952. Cand. mag. i realfag og ernæringsfysiolog. Leder av Forstanderskapet i Cultura Sparebank. Arbeider på Steinerskolens videregående trinn i Moss.

LES MER

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Konflikter

- kontraster og ligheder

Af Sidsel Westi Kragh

"Det lyder alt sammen meget fint", sagde han, da jeg havde afsluttet mit oplæg om Center for Konfliktløsning, "men hvad har I af konflikter her i Danmark? Jeg ved, I har rigtig mange skilsmisser – er det sådan noget, I arbejder med?" Ousseïni kiggede nysgerrigt på mig under det hvide tørklæde, der kunstfærdigt var viklet om hans hovede.

Ousseïni er landsbyleder i Niger. Han var på besøg i Center for Konfliktløsning sammen med 15 andre repræsentanter fra forskellige vestafrikanske NGO'er. Alle kunne de fortælle om svære konflikter i deres hjemegn. Ousseïni fortalte for eksempel om, hvordan de i hans landsby arbejder på at finde en ordning, så de ikke kommer op at slås om den smule vand, der er til deres kvæg.

"I Danmark har vi ikke den slags konflikter om knappe ressourcer, men det betyder nu ikke, at det er et konfliktløst samfund. Vi har bare en anden slags konflikter", forklarede jeg. Jeg havde allerede givet en række eksempler på konflikter på arbejdspladser og i skoler. Så jeg fortalte i stedet om, hvordan Danmark i løbet af de sidste årtier er blevet et multietnisk samfund, og om hvordan debatten kun synes at øge polariseringen og optrappe konflikten. Vores gæster nikkede med alvorlige miner – ja, det havde de i øvrigt hørt om.

En international strømning

Center for Konfliktløsning blev stiftet som forening i 1994. Det skulle vise sig, at vi var en blandt mange NGO'er, der skød op verden over i 1990'erne med det formål at arbejde for fredelig konfliktløsning som alternativ til vold og magtanvendelse. Konfliktløsning er et begreb, der kan dække over mange ting, men ifølge centrets stifter, Else Hammerich, kan det i en samfundsmæssig sammenhæng beskrives som en ikkevoldelig indsats for menneskelige rettigheder og behov i de civile samfund. Center for Konfliktløsning arbejder både i Danmark og

internationalt for at udbrede metoder og redskaber til konstruktiv konfliktløsning ud fra et ønske om at gøre folk i stand til selv at løse deres konflikter på fredelig og bæredygtig vis.

Konflikter er muligheder

I Center for Konfliktløsning definerer vi konflikter som uoverensstemmelser, der indebærer spændinger i og mellem mennesker. Det kan være instrumentelle konflikter om konkrete forhold, det kan være interessekonflikter om ressourcer, værdikonflikter eller personlige konflikter.

Konflikter er et vilkår ved tilværelsen, og vi møder dem alle vegne. Mange gange kæmper vi for at holde dem fra livet, fordi det er svært og ubehageligt at have med dem at gøre. Men det er en dårlig idé, for vi kan lige så godt tage tyren ved hornene, svinge os op på ryggen af den og tage med den til de fjerne steder, vi aldrig når hen i hverdagen.

Konflikter er muligheder – på godt og ondt. De kan føre til fjendskab, forkroblede relationer og stagnation eller til velvilje, klarhed og udvikling. Det afhænger af, hvordan vi gennemlever og løser dem. Vi reagerer forskelligt, men de fleste af os er tilbøjelige til at vige uden om eller svare aggressivt i konfliktsituationer, fordi det er de mønstre, vi har lært fra barnsben. Men hvis vi i stedet går til en konflikt med det formål at undersøge, hvad den handler om, vil den i de fleste tilfælde kunne åbnes op og løses på en måde, så alle er tilfredse.

At være beslutningsdygtig i sit eget liv

Forandring og konflikt går hånd i hånd. Forandringer sker som følge af uoverensstemmelser. Og uoverensstemmelser følger forandringer. Tænk blot på de mange virksomhedsfusioner med dertilhørende integrationsseminarer for medarbejdere og ledelse. Eller omlægningerne i det offentlige. Eller det med at Danmark er blevet et multietnisk samfund.

Med den accelererende globalisering sker forandringerne i et hæsblæsende tempo, og det kan være svært at følge med. Store grupper er blevet smidt af i svinget, og nogle sidder tilbage med en fornemmelse af, at de ikke har noget at skulle have sagt. "Vi er ved at få etableret en åben konfliktrådgivning, der tilbyder gratis konsultationer og rådgivning til mennesker, der ikke har penge til at betale for et kursus eller en

mægling. Og til folk, som slet ikke kender til begrebet konstruktiv konfliktløsning". Jeg fortæller gæsterne om det projekt, Center for Konfliktløsning er ved at gennemføre i Københavns Sydhavn, et hårdt socialt belastet område.

Ousseïni og de andre muslimske gæster rykker uroligt på sig. Det er tid til bøn. Jeg har aldrig tænkt over hvilken retning, der er øst. Men ved lidt omtanke finder vi ud af det, og der bliver bedt. For første gang i Center for Konfliktløsnings historie er der muslimer, som beder i vores lokaler. Det føles godt. Da gæsterne er gået, tænker jeg over, hvor forskellig virkeligheden ser ud i Niger og Danmark. Op på hvor nyttige konfliktløsningens redskaber og metoder er alle vegne.

Fakta:

Center for Konfliktløsning er en non-profit forening, der arbejder for at udbrede kendskabet til og kompetencen i fredelig konfliktløsning. Foreningen arbejder med projekter i Danmark og udlandet og har en omfattende kursusvirksomhed. Der er dels de åbne kurser, som alle kan deltage i, dels de skræddersyede forløb, der tilrettelægges i samspil med rekvenrenten.

Center for Konfliktløsning

Nørrebrogade 32, 3.

2200 København N

Tlf: 3537 1052

center@konfliktloesning.dk

Sidsel Westi Kragh København. Født 1971. Opvokset i storkollektivet Svanholm. Cand.mag. i religionssociologi og minoritetsstudier. Informationsmedarbejder i Center for Konfliktløsning.

LÆS MERE

www.konfliktloesning.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Klimakonto-modellen, hvor private penge arbejder for vedvarende energi på ø-staterne i Stillehavet, blev introduceret i juni 2000. Kontoen blev til i et samarbejde mellem Merkur og den nu nedlagte NGO Forum for Energi og Udvikling (FEU). På trods af nedlæggelsen af FEU fortsætter Klimakontoen ufortrødent med FNs udviklingsprogrammets kontor i Samoa som ny lokal samarbejdspartner og projektformidler.

Klimakontoen

– fortsat stor succes for innovativt koncept

Af Thomas Lynge Jensen

I de knap to år den har eksisteret er Klimakontoen blevet en stor succes. I august 2002 var der 129 konti med i alt 1.493.176 kr. i indestående. Ved årsskiftet 2001 var der 38 Klimakonto-indehavere med et samlet indestående på 400.000 kr. En flot tilvækst der forhåbentlig vil fortsætte i tiden fremover. Samtidigt har Merkur foreslægt sine nordiske søsterbanker at starte lignende Klimakonti så der forhåbentlig vil kunne genereres flere projektpenge på sigt.

Sammenhængen mellem ø-stater, global klimaforandring og udnyttelse af vedvarende energi

De små ø-stater er specielt sårbar over for de globale klimaforandringer, idet befolkningen, landbrugsarealerne, og infrastrukturen er koncentrerede i kystnære områder. Ifølge FN's klimapanel kan havene stige 15-95 cm frem til år 2100. Fra ekstremt lavtliggende ø-nationer i Stillehavet som Kiribati, Tuvalu og Marshalløerne er der allerede rapporter om mindre øer, der forsvinder, gravpladser som bliver skyllet ud i havet, havsaltvand der oversvømmer landbrugsarealer og strande, som bliver mindre. Tuvalu har henvendt sig til regeringerne i New Zealand og Australien i et forsøg på at få disse til at forpligte sig til at modtage Tuvalus befolkning, når ø-staten engang i fremtiden er gjort ubebolig eller simpelthen er forsvundet fra jordens overflade.

Ironisk nok har de berørte ø-stater kun beskeden andel i den globale udledning af CO₂. Ø-staterne i Stillehavet bidrager med sølle 0.02% af de globale udledninger af

CO₂. Den tvivlsomme ære som hoveddragsynder tilfaldet i-landene. I de 29 OECD lande - der iblandt Danmark - bor kun 20% af verdens befolkning, men de står for omkring 50% af den globale udledning af CO₂.

Vedvarende energikilder er et effektivt middel til nedbringelse af den globale CO₂ udledning, idet anvendelse af solens, vindens, vandets og jordens enorme og uudtømmelige energireserver ikke har udledning af CO₂ som negativ biprodukt. I forhold til den globale klimaproblematik vil en øget anvendelse af vedvarende energi på de små ø-stater især have politisk og symbolsk værdi.

Lokalt set vil stigende anvendelse af vedvarende energikilder i de små ø-stater dog også have en mærkbart, positiv økonomisk og forsyningsmæssigt effekt. I dag går en stor del af eksportindtægterne til indkøb af dyr, forurenende energiprodukter primært til brug i transport og elsektoren. Udnyttelse af lokale vedvarende energikilder vil frigøre kapital og valuta, der så kan anvendes til en tilstrængt social og økonomisk udvikling. I stedet for at lade store summer forsvinde ud af landet til multinationale olieselskaber som tilfældet er i dag kan disse midler blive i den lokale og nationale økonomi. Et nyligt afsluttet forsøg i Stillehavet viste at 5% af omkostningerne forbundet med el-produktion baseret på dieselloje forblev i landområdet hvor generatorerne var installeret, hvormod at hele 65% af omkostningerne til el-produktion baseret på lokal fremstillet kokosolie forblev i området. Yderligere betyder øernes små landarealer og befolkninger, geografiske isolation og relativt gode vedvarende energiressourcer, at vedvarende energi teknologier er relativt konkurrencedygtig sammenlignet med konventionelle energiteknologier baseret på fossile energikilder som for eksempel dieselparatorer.

Forsyningstmæssigt befinner 95% af verdens ø-stater sig i dag i den værst tænkelige situation. De har ingen kendte fossile energireserver og de vedvarende energire-

server som de rent faktisk har til rådighed udnyttes langt under deres tekniske og økonomiske potentiale. At udnytte de lokale vedvarende energikilder vil betyde øget forsyningssikkerhed.

Konceptet innovativt

For at udnytte dette potentiale er der behov for finansieringsmuligheder. Dette gælder specielt ø-staterne i Stillehavet, der er de fattigste af de tre store ø-regioner (ud over Stillehavet er de store ø-regioner Caribien og det Indiske Ocean). Klimakontoen er i denne sammenhæng meget innovativ. Den er et godt eksempel på hvorledes private penge fra holdningsbevidste individer i et i-land kan være med til at gøre en konkret forskel på lokalt niveau i ulande.

Klimakontoen og vedvarende energiprojekter i Stillehavet

Det overordnede princip for Klimakontoen er, at projektmidlerne der bliver genereret skal anvendes til vedvarende energi-teknologi på lokalt niveau i de fattigste ø-stater i Stillehavet. Pengene fra Klimakontoen bruges ikke til lønomkostninger, administration, flyrejsen m.v., men kun til små vedvarende energi-anlæg og evt. til træning af lokale brugere.

Ved slutningen af år 2000 var der gene-

reret 3.412 kr. til projekter, ved slutningen af 2001 var der samlet genereret 11.112 kr. og i slutningen af i år forventes der at være omkring 30.000 kr. til projekter. Som det kan ses var der i slutningen af 2001 kun et mindre beløb til rådighed for projekter så Merkur og FEU besluttede at vente til et større beløb var genereret. Det beløb som forventes til rådighed for projekter i slutningen af i år vil have et sådant omfang at de ville kunne have en mærkbart virkning.

I sidste års statusbrev til Klimakonto-holdene blev det fortalt at de første Klima-

Thomas Lynge Jensen vedvarende energi konsulent, tilknyttet FNs udviklingsprogram UNDP og FNs organisation for uddannelse, videnskab og kultur UNESCOs kontorer i Samoa.
thomas.jensen@undp.org

LÆS MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Fortsættes side 27

Cultura Sparebank inviterer til ny tenkning om kapitalplasseringer

Trygge investeringer – hvor finnes de?

av Svein Berglund

Vår tids leting etter kortsiktig avkastning er en ulykke for bygging av livskvalitet. "Det gode samfunn" for våre etterkommere skaper man nok best ved å tenke helhetlig og langsiktig.

Investering i en etisk bank er mer enn en plassering

Cultura Sparebank går nå ut med en emisjon for å øke den ansvarlige kapitalen i banken. Med voksende aktivitet er dette et lovbestemt krav som må følges. Men det er også noe mer: Investerer du i den ansvarlige kapital i banken blir du medbærer av denne bankimpulsen.

Det betyr at du bidrar til å flytte kapital bort fra finansmarkedets anonyme, u gjennomsiktige transaksjoner til en åpen og gjennomsiktige kapitalforvaltning som er signaturen til etiske banker slik som Cultura og Merkur. Bankene forteller nemlig sine kunder hvor pengene tar veien ut i samfunnet gjennom konkrete prosjekter. Spekulative plasseringer foretas ikke.

Høstens tilbud fra Cultura Sparebank

Norske sparebanker tilbyr ikke aksjer, men grunnfondsbevis som er et anerkjent verdipapir. Emisjonen åpner for å investere fra 2

Svein Berglund Oslo. F. 1936.
Siviløkonom fra Århus Handelshøjskole.
Har arbeidet som bedriftsøkonomisk rådgiver og i 15 år vært økonomiansvarlig i norsk handels- og industrikonsern. Daglig leder av Cultura Sparebank, Oslo.

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

til 8 mill. kroner i grunnfondsbevis i serie B. Det har vært ydet en nøktern avkastning på 4 % de to siste årene og banken legger opp til et tilsvarende utbytte i

2002. Bankens emisjonsprospekt fås tilsendt ved henvendelse til Cultura – adresse og telefon finner du litt lenger bak i Pengevirke

Kvalitativ verdiskapning

Cultura Sparebank ønsker å fokusere på hvordan bank og finans kan ta ansvar for en kvalitativ verdiskapning i tillegg til den økonomiske.

Informasjonsoppgaven er vanskeligere enn man tror. Mange all-

mennytige institusjoner nyter stor respekt for deres innsats for menneskelige verdier. Men de har hittil i liten grad bygget inn holdninger i sin kapitalforvaltning. Deres midler plasseres derfor for å tilføre virksomheten god fortjeneste uten tanke på at pengene ofte ikke tjener institusjonens formål, men kanskje motarbeider et langsiktig samfunnsarbeid.

Oppgaven er å trenge igjennom fastlåste tanker om kapitalens oppgaver i samfunnet. "Tvangstanker" om maksimal avkastning behersker normalt overflaten i media-verdenen. Man jakter etter de store gevinstene og fortrenger ofte mulighetene for de store tap som følger med på lasset.

Cultura Sparebank ønsker isteden å samarbeide med investorer som tenker langsiktig og samfunnsansvarlig. Bankens arbeidsmål er å legge forholdene til rette for en jevn, nøktern avkastning (eksempel-

vis 4-5%) samt sørge for at det oppstår en samfunnsmessig "tilleggsavkastning" gjennom prosjektene som banken finansierer.

Avkastningen bør ikke gå foran den allmenne velferd, dvs økologi, miljø, sosiale forhold, tilbud til barn og ungdom, kulturoppgaver osv. De såkalte etiske fonds forsøker å finne en vei utenom "verstringene" (tobakk, alkohol, våpen), men det kan være en mager trøst for samvittigheten. Fondspengene går dessuten i liten grad til selve virksomhetene, fordi kjøp og salg av aksjeandeler stort sett skjer mellom investorer. Det er de manglende midler direkte til de gode formål som betyr mest for samfunnskvaliteten.

Investering i grunnfondsbevis gir ti-dobbelts effekt

For hver krone du investerer i grunnfondsbevis har Cultura lov til å låne ut det ti-dobbelte til gode prosjekter!

Bestemmelsen er nemlig at 10% av utlånen skal sikres med nødvendig ansvarlig kapital. I tillegg kan grensen for samlet utlån til en enkelt kunde også øke med et nærmere bestemt beløp.

En amerikansk undersøgelse har vist, at omkostningerne forbundet med aktiehandel løber op i 30% af indtjeningen. Det betyder, at når aktier fremover forventes at give 8% i afkast – så vil investorerne reelt kun få 70% heraf i indtjeninger fordi 30% er handelsomkostninger. Det årlige afkast er således helt nede på 5,6%.

Nepenthes og Natur&Ungdom får Støttekonto i Merkur

Af Nina Høst-Madsen

Nu kan arbejdet i Nepenthes og i Natur & Ungdom støttes gennem en Naturkonto i Merkur. WWF Naturkontoen fortsætter som hidtil.

Merkur har i samarbejde med organisationerne valgt at udvide Naturkonto-idéen, således at flere danske grønne organisationer kommer med. Dermed håber vi at samle endnu flere kræfter omkring de danske miljøorganisationers arbejde.

Bevar regnskoven

Nepenthes opkøber og bevarer regnskov i Syd- og Mellemamerika.

Opkøbene sker med støtte fra danskere, som gennem de seneste år har bidraget til bevarelse af 7.650 hektar regnskov. Gennem en række miljøprojekter i Mellemamerika arbejder Nepenthes samtidig for bæredygtig udvikling i og omkring skovene. Danmark importerer store mængder tropisk træ, som stammer fra regnskovsfældning. Nepenthes sætter fokus på denne ødelæggende import, og søger at fremme brugen af FSC-certificeret træ til papir, møbler og byggeri. FSC-mærket garanterer bæredygtig brug af skovene. Danmarks vilde natur er vores svar på de tropiske regnskove. I dag er der mindre en 1% til-

bage. Nepenthes ønsker en rigere natur i Danmark med plads til store naturoplevelser. Organisationen arbejder for beskyttelse af naturskov og oprettelse af store naturområder forbundet i grønne netværk. Se www.nepenthes.dk

Lær unge om naturen

Natur&Ungdoms formål er at fremme børn og unges interesse og forståelse for natur og miljø, samt at lægge grunden til varig glæde ved og respekt for naturen. Organisationen ønsker på den måde at medvirke til en økologisk bæredygtig udvikling i samspillet mellem menneske, natur og kultur. Natur&Ungdomsarbejde

er bygget op omkring "kyllin-geprincippet", som det findes

hos den grønbenede rørhøne; den får flere kuld unger hver sæson. Ungerne fra første kuld hjælper og "opdrager" unger fra det seneste kuld. På sammen måde hjælper og videregiver ældre medlemmer i foreningen viden og erfaringer til de yngre medlemmer. Natur&Ungdom sætter fokus på Agenda 21. Principperne herfra er fællesnævner for foreningens mil-

jøaktiviteter både lokalt og landsdækkende men hele tiden i et globalt perspektiv. Se www.natur-og-ungdom.dk

Løs globale natur- og miljøproblemer

WWF - World Wide Fund for Nature arbejder for at løse globale natur- og miljøproblemer. WWF er repræsenteret i 56 lande, og WWF Verdensnaturfonden er den danske afdeling. Formålet med WWF's arbejde er at bevare naturens mangfoldighed, at sikre at udnyttelsen af naturens ressourcer sker på en bæredygtig måde og at bekæmpe forurening og unødig forbrug af ressourcer og energi. Se www.WWF.dk

Opsparing hjælper

Naturkontoen er bygget op på samme måde, hvad enten det drejer sig om en Nepenthes Naturkonto, en N&U Naturkonto eller WWF Naturkonto.

Interesserede kan oprette en Naturkonto i Merkur til fordel for arbejdet i en af organisationerne. Kunden får p.t. 1 % p.a. i rente. Merkur betaler den pågældende organisation et årligt bidrag svarende til p.t. 1,5 % af det årligt gennemsnitlige indstændende på samtlige af organisationens støttekonti. WWF modtog eksempelvis i år 2001, 114.587 kr. i støtebidrag.

Nina Høst-Madsen København, f. 1965, cand. polit med speciale i miljø- og energiøkonomi. Ansat i Merkur siden 1998.

LÆS MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Sprogforbinder

Af Anna Margrethe Schollain

Den 30. august 2002 sluttede et i mange henseender bemærkelsesværdigt kursus i Skt. Petersborg. Sjældent har så mange mennesker fra så mange forskellige lande studeret Waldorfpædagogik så intensivt, som de knap 50 fremmedsproglærere fra 12 lande deltog i den første af 6 fire-ugers blokke i 'Østersøseminaret'.

Invitationen til kurset var rettet mod nuværende og fremtidige engelsk- og tysklærere fra en række europæiske lande, især landene omkring Østersøen – Skandinavien, Rusland og de baltiske lande.

Baggrunden for den nye uddannelsesform.

Det sker let at fremmedsprogenes specielle pædagogiske funktion for barnets udvikling fra det 7. år overses til fordel for en 'sproglige kompetence' (tit forstået som hverdagsprosa på voksen-niveau). Konsekvensen er at der ofte undervises i fremmedsprog uden et funderet kendskab til dette fags specielle metodik/didaktik.

For at råde bod på dette bliver der afholdt efteruddannelseskurser af kortere varighed og hospitationsbesøg på skolerne af erfarte sproglærere. Dette er ifølge Dorothee von Winterfeldt, som igennem mange år har gennemført efteruddannelse i en række lande, i sig selv vigtigt, men ikke nok. Derfor indkalde hun i efteråret 2001 en gruppe fremmedsprogsentusiaster fra de skandinaviske og baltiske lande til et møde med henblik på at drøfte situationen og søge muligheder for at samarbejde om en grundlæggende sproglæreruddannelse i Østersøregionen.

Annonce

Eurytmiuuddannelse Århus

4 årig og SU godkendt.

Optager nye elever..!

Mulighed for 1 årig forløb.

Henv. 86275503 for brochure / www.eurytmi.dk

Uddannelseskonceptet

En vigtig side af konceptet er mødet med andre kulturer, her især som manifesterer sig i sproget.

Derfor indgår det som en fast del af hver blok at man stifter bekendtskab med det sprog der tales i værtslandet, og at der arrangeres ekskursioner og foredrag der giver et indblik i stedets historie, geografi og kultur. Derfor er også en af hovedideerne at uddannelsen kan realiseres som et vandreseminar, der på skift afholdes i de respektive deltagerlande.

Uddannelsen består af 6 blokke

à 4 uger, struktureret efter klassetrin: august 2002 Skt. Petersborg; januar 2003 Audonicon, Skanderborg; august 2003 Helsinki; januar 2004 Emerson College (engelsklærere) / Seminar Witten (tysklærere); august 2004 Kaunas/Kazlu Ruda; januar 2005 Järna.

Sankt Petersborg

Den første kursusblok fandt sted i Skt. Petersborg fra 5. til 30. august 2002 med deltagere fra Finland, Estland, Litauen, Letland, Rusland, Ukraine, Polen, Danmark, Rumænien, Ungarn, Italien og Frankrig.

Skanderborg

Næste kursusblok finder sted i Skanderborg fra 6. til 31. januar 2003. Der kan

optages enkelte nye deltagere på kurset i Skanderborg. Lokale lærere er velkomne som gæster hvis de har mulighed for at deltage i hele programmet i de fire uger kurset varer.

Finansiering

For mange af deltagerne var det forbundet med store finansielle ofre at være med i kurset i Skt. Petersborg. Det forholdsvis lave kursusgebyr på 150 euro var ikke den største udgift, mange havde en lang og dyr rejse bag sig da de nåede frem. Nogle kom så langt borte fra som Irkutsk, Ukraine, Rumænien, eller Sydfrankrig.

Til de næste blokke bliver der brug for kraftige initiativer for at finde penge til de udgifter der venter. I første omgang er det kurset i Skanderborg, der skal finansieres. Rejse- og visaomkostningerne bliver større for de mange deltagere fra østeuropæiske lande, og det bliver også dyrere at leve i Danmark i fire uger.

Hvis nogen som læser dette, skulle synes at det er værd at understøtte en østeuropæisk lærers uddannelse, er der flere muligheder:

- Man kan indbetale en gave på 'Sproglæreruddannelsen i Østersøregionens' støttekonto i Merkur, kontonummer: 8401 1044 363.
- Man kan 'adoptere' en studerende og helt eller delvis betale hans/hendes uddannelse.
- Og man kan tage venner og slægtninge med til basar-caféen på Audonicon den 25. – 26. januar 2003 og bruge rigtig mange penge på lækre retter og spændende ting.

FEST/BASAR/CAFÉ - ARRANGEMENT

PÅ AUDONICON

Grønnedalsvej 14, Skanderborg

DEN 25. – 26. JANUAR 2003

Alle er velkomne til musik og dans, spiselige specialiteter, salg af kunsthåndværk og håndarbejde fra alverdens lande (næsten).

Al støtte vil være yderst velkommen.

Anna Margrethe Schollain mag. art.

i engelsk og russisk, tidligere fremmedsproglærer ved Rudolf Steiner-Skolen i Hamburg Wandsbek og Århus Syd, bestyrelsesmedlem på Rudolf Steiner-Skolen i Århus Syd. Kontakt: tlf. 8627 0117

e-mail: schollain@sydkolennet.dk

LÆS MERE

www.rudolfsteinerskoler.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Annonce

STEINER-PÆDAGOG

3-årig S.U.-berettiget uddannelse på åndsvidenkabeligt grundlag.

- * Menneskekundskab
  - * Selverkendelse
  - * Kunstneriske, kreative fag
- Ring eller skriv efter brochure
Rudolf Steiner Børnehaveseminariet
Kbh: Johannevej 20
 2920 Charlottenlund
 Tlf.: 3963 2137
Fyn: Lindvedvej 64
 5260 Odense S
 Tlf.: 6593 2298
www.steinерseminar.dk

Aktuelle BØGER

Kampen mod de fattige.

Nye fronter forstærker global ulighed. Knud Vilby. Forlaget Per Kofoed 2002.
 ISBN 87-90724-22-4. Kr. 148,-

Knud Vilby har som journalist og forfatter arbejdet med miljø- og udviklingsproblemer i mere end 30 år bl.a. som chefredaktør på Dagbladet Information 1972-79, som formand for Mellemfolkeligt Samvirke 1991-97 og som formand for Den Danske Unesco-National-kommission 1979-87.

"Kampen mod de fattige" er et situatonsbillede på den globale udviklingsproces vi som menneskehed befinder os i. Et billede, der omfatter 10 fronter, hvor de rige og fattige kæmper mod hinanden på vilkår og betingelser sat af de stærkeste. Senest er der kommet en front nr. 11. Den danner når de rige og velbøjgede lande beslutter at prioritere deres militære og sikkerhedspolitiske indsats på bekostning

af udvikling og retfærdighed.

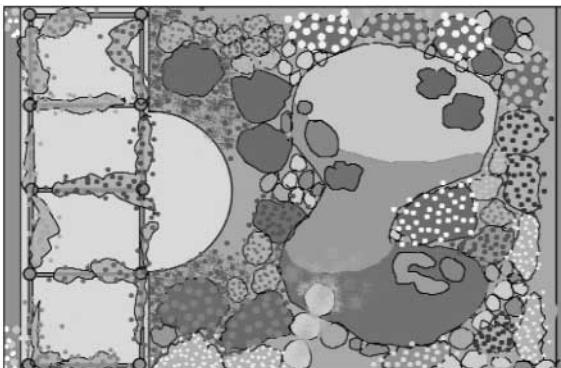
Bogen viser konsekvenserne af vores vestlige livsstil som primær årsag til politisk og social uro på den globale arena - og den

giver rigeligt med eksempler på, hvordan vi handler irrationelt i forhold til den viden der faktisk er tilgængelig – men som sløres

af mediernes "informationsstrøm". Et eksempel på uretfærdighed giver Vilby ved at pege på USA's (300 millioner mennesker) samlede gæld til omverdenen - 2.200 milliarder dollars. Ulandenes samlede gæld er på 2.500 milliarder dollars (fordelt på mindst 10 gange så mange mennesker). USA's årlige afdrag på gæld er ca. 20 mia. dollars. Ulandenes afdrag er på 300 mia. dollars. Hvor ligger retfærdigheden?

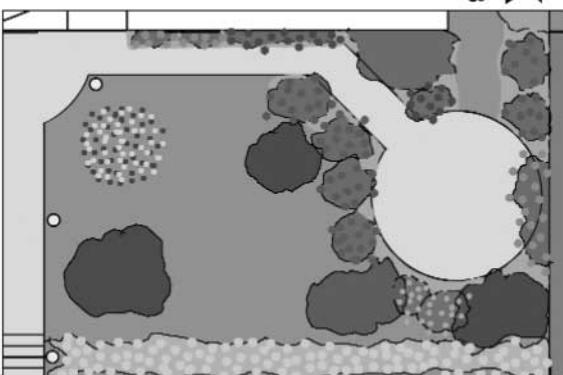
Annonce

HAVEDESIGN

Haver til børn og voksne, bier og høns, frugt og urter, blomster og træer, aktiviteter og afslapning ...

Individuel design og planer:
 villahaver, gårdhaver, rækkehushaver,
 gårdhaver, landhaver, naturhaver
 og virksomhedshaver.

www.nippin-haver.dk
 Tegnestuen 86 13 56 23 / mobil 23 71 38 13

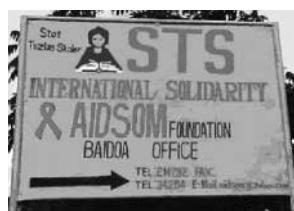
Annonce

Hjælp med at forhindre en AIDS-katastrofe i Somalia

AIDSOM, som er en af STS International Solidaritys medlemsorganisationer i Somalia, fortæller, at man har registreret 2.176 forældreløse børn, der lider af AIDS. Dette er blot et nyt bevis på, at en større katastrofe er under opsejling.

AIDSOM mangler bl.a. handsker, kondomer og måleudstyr.

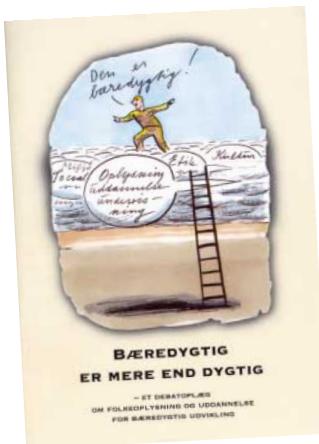
Da det er vigtigt, at hjælp når frem i tide, beder vi om, at I yder et bidrag på
 Merkur konto nr. 8401 4202737.

STS International Solidarity.
sts@intsol.dk

Bæredygtig er mere end dygtig

– et debatoplæg om folkeoplysning og uddannelse for bæredygtig udvikling.
Redigeret af Britt Schak Hansen og Anne Mette de Visser. Udgivet af Øko-net 2002.
ISBN 87-988167-2-1. Gratis.

Debatoplægget tager udgangspunkt i bl.a. den beslutning de nordiske lande og østersølandenes undervisningsministre traf i marts 2000 om at udarbejde en fælles strategi og et handlingsprogram for bæredygtig udvikling, omfattende alle uddannelsesformer og -niveauer inden for Baltic 21. Bestræbelserne går ud på 1) integration af bæredygtighed i det faglige indhold og i det alment dannende – både i de eksisterende og i nye uddannelser; 2) integration af miljøhensyn og bæredygtighed i uddannelsessternernes fysiske rammer og drift; 3) integration af bæredygtighedsprincipper i pædagogikken. Læs mere på www.eco-net.dk.

Fremtidens penge

Bernard Lietaer, Borgens Forlag 2002, ISBN 87-21-01740-9, 442 side. Kr. 379,-
Bernard Lietaer er professor i økonomi, har været direktør i den belgiske centralbank, har ledet en af verdens mest succesfulde investeringsfonde, er forfatter til flere bøger og en internationalt anerkendt fore-

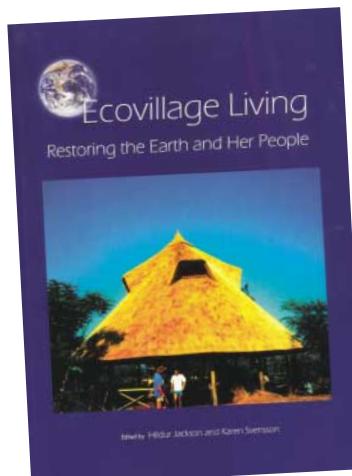
dragsholder. I denne bog belyser han pengenes funktioner og deres muligheder – bl.a. hvordan vi kan gøre pengene bæredygtige: "Penge – er roden til alt muligt"

Ecovillage Living.

*Redigeret af Hildur Jackson og Karen Svensson. Gaia Trust/Green Books, 2002
www.green.co.uk, 180 sider A4-format med 400 farvefotos og plancher. Kr. 200 / euro 26,95.*

Her er inspiration til og beviser på en ny global livsstil og livsholdning. Med eksempler fra hele verden dokumenteres, hvordan det globale netværk af økologiske landsbysamfund er med til at fremme

bæredygtig udvikling. En udvikling hvor menneskers liv – privat og fælles - opleves og praktiseres indenfor tre dimensioner, tre områder: den økologiske dimension(menneskets omgang med naturen for at opretholde et liv i det fysiske); den sociale dimension (kommunikation, omsorg , sund levevis m.m.); den kulturelle, åndelige dimension (kreativ og personlig udvik-

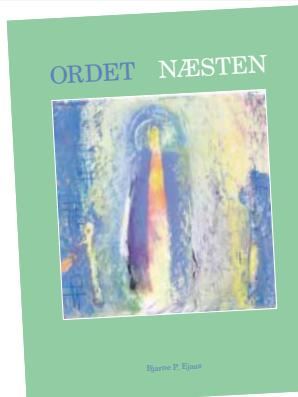

ling, religion, hvordan opstår vores verdensanskuelse og vore holdninger og meninger). Bogen præsenterer de mest synlige beviser på, at en ny kultur-impuls er under udvikling overalt på kloden.

ORDET NÆSTEN

digtsamling af Bjarne P. Ejaas. Forlaget Ejaas, (telefon 98980088), ISBN 87-987487-9-3. Kr. 190,-

Også denne fjerde digtsamling fra økobonden Bjarne P. Ejaas er suppleret med smuk og overraskende kunst fra Kirsten Foged og Hans Erik Skovbjerg. Med deres bidrag, der nok er en tanke værd, får digtene en ekstra dimension. En meget smuk opgave udført og leveret i samarbejde med Bræmer Tryk, Vrå.

Annonce

Bornholm

- Lejrskoler
- Gruppe- og Kursusophold

Hjertelig velkommen
Gæste - og - Kursusgården
Soldalen

Isa Dam & Friedhelm Gärtnner Tel/Fax +45 56 96 91 91
Se også www.soldalen.dk

Nyt fra Merkur

Betaling af Pengevirke

120 kr er den vejledende pris for et årsbonnement på Pengevirke. Benyt vedlagte indbetalingskort og vær med til at sikre, at bladet også kommer til næste år.

Hjælp dig selv og Merkur

Det er heldigvis nemt at bruge Merkur - . Med de mange tekniske hjælpemidler som VisaDankort, Webbanks osv. er Merkur til rådighed døgnet rundt og hvor som helst. Det er imidlertid ikke gratis for Merkur at stille disse faciliteter til rådighed, og prisen er meget afhængig af, hvordan kunderne bruger faciliteterne. Det kan nemlig ske mere eller mindre hensigtsmæssigt.

Merkurs udgifter til EDB, afgifter til Dankortelskabet, betaling til andre banker for kundernes brug af pengeautomater og andre transaktionsbaserede udgifter vil i 2002 overstige 3 mio kr. og er stadigt stigende. Merkurs indtægter i form af betaling for Webbanks, gebyr for brug af checks og Dankort, provisioner fra Betalingsservice etc. udgør derimod kun ca. 800.000 kr.

Merkur kunne selvfølgelig indføre flere kundegebyrer, men det har vi egentlig ikke lyst til. For det kan faktisk godt lade

sig gøre at bruge systemerne på en sådan måde, at Merkurs udgifter reduceres - hvilket i den sidste ende også er til gavn for kunderne selv. Merkur har mange service-tilbud, og vi tror faktisk at nogle af vores kunder ikke kender dem - de kunne nemlig med fordel benytte dem! Derfor vil vi gerne give en samlet fremstilling af vores tilbud på området betalingsformidling - og på hvordan man som kunde kan anvende disse optimalt.

Spar på Dankort-transaktionerne

Vi ser ofte konti, hvor der på en dag er foretaget 10 transaktioner eller mere med Dankortet. Beløbene kan være helt nede under 10 kr! Dankort anvendt i forretninger er gratis for kunden, men koster Merkur ca. 20 øre pr. stk.

Med over 50.000 transaktioner om måneden giver det over 120.000 kr. om året. Problemet er let at løse: I den første butik, man går ind i, hæver man et beløb uddover det man køber for, f.eks. 500 eller 1000 kr. Så er der til de andre 9 butikker, alt indenfor de samme 20 øre. De fleste butikker har intet imod at udbetale et kontant beløb.

Anvend betalingsservice

Så godt som alle tilbagevendende betalinger kan tilmeldes betalingsservice. Det er gratis for dig, og Merkur får endda en mindre provision, som betalingsmodtagerne betaler. Provisionen bliver større, jo flere betalinger der er pr. måned for den enkel-

te kunde. Du sparer porto og gebyrer hver måned og får en overskuelig oversigt omkring den første i måneden. Det er let at afvise betalinger, som ikke ønskes foretaget.

Indsend indbetalingskortene til Merkur, så sørger vi for manuel betaling første gang + tilmelding til betalingsservice.

Lad Merkur klare indbetalingskortene

Har du indbetalingskort, så lad Merkur betale dem. Merkurs gebyr er kun 9 kr. mod 11 kr. på posthuset. Du kan få kuvert hos Merkur til 4 kr. stykket med porto betalt, uanset hvor mange kort du kommer i - sender du f.eks. 10 kort, har du sparet 16 kr.

Anvend Webbanks

Har du adgang til internettet, kan du anvende Merkurs Webbanks. Her kan du følge dine konti og selv foretage alle former for betalinger for kun 1 kr. pr. stk. Samtidig sparar du ressourcer og Merkur for porto ved at modtage alle udskrifter m.m. elektronisk.

Du kan også modtage PBS betalingsoversigt elektronisk via Webbanks. Vælger du det, får Merkur størstedelen af portobesparelsen - og der spares ressourcer til kuvert osv.

Nedlæg girokontoen

Mange kunder har fra gammel tid en girokonto som supplement til Merkurkontoen. For 10 år siden var det en god kombination - i dag er girokontoen overflødig. Alle betalinger kan foretages via Merkurkontoen. Vi hjælper gerne med problemfælles overførsel af betalingsaftaler m.m. fra girokontoen. Modtager du indbetalinger på girokontoen, kan du få indbetalingsskort direkte til Merkurkontoen, også med oplysning om afsenders navn og adresse, samt betalingsformål.

Indberet moms via internet

Gå ind på www.toldskat.dk klik på tast selv under virksomheder klik på tilmelding til indberetning via internettet skriv dit se nr. /cpr nr. - din mail add og en kontaktperson. Marker hvad det er du vil tilmelde (moms) og tryk godkend. Så får du straks svar tilbage at Told og Skat har modtaget din tilmelding og at du vil få tilsendt en adgangskode - så skulle det køre næsten helt af sig selv. Selve betalingen af momsen sker fra Webbanks til Told og Skats konto med virksomhedens CVR nr. som tekstoplysning.

Indbetalingsskort til kontanter

Har du lejlighedsvis kontanter, som du ønsker at indsætte, kan du gratis få et bundt med 20 indbetalingsskort direkte til din konto. Kontanterne kan så indbetales via posthuset.

LP

Indbydelse til Merkurs 20-års jubilæum

I anledningen af Merkurs 20-års Jubilæum håber vi at se mange af vores kunder til åbent hus arrangementer i de tre Merkur-afdelinger - torsdag den 10. oktober mellem 15-18.

Program:

- 15.00: Dørene åbnes
- 15.30: Velkomst og tale: Merkurs historie og fremtidige udviklingsmuligheder v/afdelingslederen
- 16.00: Uddeling af Merkurs Pionérpris (prismodtageren er til stede i den pågældende afdeling og "offentliggøres" i de andre afdelinger)
- 16.30 – Forfriskning, musikalske indslag og evt. festtaler (ordet er frit)

Merkur Århus: Frederiksgade 72, (i gården 2. sal), 8000 Århus C
Barokmusik v/Ensemble Zimmermann.

Merkur Aalborg: Vejgaard Møllevej 3, (2. sal), 9000 Aalborg
Joost Schelling spiller harpe og Ib Buchholtz spiller klaver.

Merkur København: Vesterbrogade 40, (1. sal) 1620 København V
Paul Banks spiller folk/blues/jazz.

Det står frit for hvilket arrangement man ønsker at deltage i.

Pionérprisen

For at markere jubilæet og ikke mindst for at understrege, at bæredygtig udvikling skabes ved mange menneskers utrættelige pionérindsats har Merkur indstiftet en pionérpris, hvor prismodtageren offentliggøres på jubilæumsdagendagen.

Merkurs Pionérpris vil blive givet til en person, en gruppe eller en institution/virksomhed, der har udført en stor og original indsats i og for samfundet og for hvem prisen vil være en hjælp til fortsættelse af arbejdet. Prismodtagerens aktivitet kan ligge på miljøområdet, det sociale eller det kulturelle område, eller som en kombination. Prisen, der fremover vil blive uddelt hvert 5. år, er denne første gang på kr. 20.000.

Bryr
du deg
om hva banken
gjør
med pengene
dine?

Culturaspesialistens verdigrunnlag:

- Produksjon og forbruk skal ta hensyn til menneske, natur og miljø.
- Det enkelte menneske må få anledning til å utvikle sine individuelle evner og derved bidra til et bedre samfunn.
- Alle mennesker har like stor verd og må få tilgang til et verdig sosialt liv.

Cultura Bank, etablert 1997, har en forvaltningskapital på ca. 135 mill kr og 9 ansatte. Banken har kontor på Holbergs plass, sentralt i Oslo.

Daglig leder søkeres

Nåværende daglig leder går av for aldersgrensen i år 2003. Banken søker derfor ny daglig leder. Søkeren bør ha god økonomisk bakgrunn, både teoretisk og praktisk. I tillegg skal daglig leder representere og bidra til å videreforske det verdigrunnlaget som ligger til grunn for bankens virksomhet.

Interesserte søkeres bes ta kontakt med styreleder Erik Siem (tlf 22 92 07 53) eller nestleder Helle Rosenvinge (tlf 22 55 51 57) for en uforpliktende samtale, eller sende en skriftlig søknad til Cultura Sparebank v/styret.

Medarbeider utlån

Virksomheten er i god vekst. Vi trenger flere mennesker som kan være med å utvikle banken videre.

Vår utlånskompetanse og -kapasitet skal forsterkes fremover. Interesserte personer med adekvat erfaring fra bank eller forsikringsvirksomhet bes ta kontakt med daglig leder Svein Berglund.

Alle henvendelser vil bli behandlet konfidensielt. Banken har pensjonordning. Lønn etter avtale.

Cultura Sparebank, P.b. 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo Tlf.: 22 99 51 99 Faks: 22 36 17 95 cultura@cultura.no www.cultura.no Kontor: Holbergs plass 4.

Nytt fra Cultura

Emisjon av grunnfondsbevis høsten 2002

Det er anledning å investere sosialt ansvarlig i grunnfondsbevis i Cultura Sparebanks emisjon som omfatter fra 2 000 til 8 000 B-grunnfondsbevis á 1 000,- kroner med forventet nøktern avkastning.

Tegningstiden er frem til den 27. november 2002. Prospekt og tegningsblankett fås fra banken. Materiale finnes også på bankens hjemmesider, www.cultura.no. Les mer i en separat artikkel i dette nummeret om emisjonen og etiske plasseringer. Se artiklen side 21.

Kort om kort

Vi minner om at du nå kan bruke Cultura som lønnskontobank, med Culturakort VISA, som kan brukes i inn- og utland, til varekjøp og kontantuttag. Det er knyttet til en servicekonto i Cultura Bank. Kontakt kundeavdelingen for å få tilsendt kontoåpningsskjema / søknadsskjema for kort. Vi kan også tilby et Culturakort uten VISA, "Culturakort Axept". Det er et rent BankAxept kort, som kan brukes i norske minibanker og i alle betalingsterminaler i Norge som har BankAxept merket.

Mangler du noen utgaver av Pengevirke?

Har du betalt abonnement for Pengevirke, men ikke fått blad? Et problem i vårt adresseregister kan ha ført til at noen av abonnentene som ikke er kunder i Cultura har falt ut av adresselisten til Pengevirke i en periode. Så dersom du har betalt for blad, men ikke fått det du skal ha, ta kontakt, så sender vi de bladene du mangler (det skal være 4 utgaver pr. år).

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig fastsatt abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2002".

Fortsat fra side 20

konto-penge ville gå til udvredelse af solceller på de fattige Solomon-øer. På grund af omfattende civile uroligheder kan dette projekt blive flyttet. Et kriterium for lokalisering er at værtslandet udover at være fattigt også skal være relativt stabilt, så projektet kan gennemføres og fungere effektivt i årerne fremover.

UNDP ny samarbejdspartner i Stillehavet

Som bekendt var det oprindeligt meningen at FEU skulle være ansvarlig for udvælgelse af projekter, men grundet den nye danske regerings pludselige beslutning om at skære støtten til mange mindre organisationer med udgangen af 2001 så FEU sig desværre nødsaget til at nedlægge sig selv med virkning fra juni 2002.

Det bliver FN's udviklingsprograms (UNDP) kontor i Apia, Samoa der udvælger det projekt i Stillehavet, som i første ombæringer skal støttes med Merkur-midler. Kontoret er UNDP's landrepræsentant for Samoa, Cook Islands, Tokelau og Niue, men dækker alle øerne i Stillehavet angående miljø og bæredygtig energi.

Undertegnede arbejder i dag som vedvarende-energi-konsulent bl.a. for dette kontor og vil være ansvarlig for at Klima-konto-pengene bliver brugt til det oprindelig formål.

Nepenthes har netop startet et 2-årigt pilotprojekt i Honduras for bæredygtig skovforvaltning, hvor der skal samarbejdes og koordineres med alle led, lige fra grupper af skovarbejdere, over de små lokale forarbejdningsvirksomheder til internationale kommercielle virksomheder, heriblandt Coop Danmark. Grundlæggende handler det om at ændre på landets udnyttelse af skovens ressourcer.

Udsigten over lavlandet i det nordlige Honduras, på vej mod skoven.

Af Lasse Juul-Olsen, Nepenthes

I mod illegal skovhugst

I Honduras, der er et af de fattigste lande i Latinamerika, foregår der en enorm illegal skovhugst. Det sker i fattige landområder, hvor gennemsnitsindtægten for indbyggere i visse landsbyer ligger helt nede på omkring 150 US\$ om året. Statsskovvæsenet har ikke midler og til dels heller ikke interesse i (p.g.a. korruption), at stoppe den illegale hugst. Hidtidige forsøg på at introducere skovcertificering i landet er stort set alle mislykkedes, hovedsageligt p.g.a. dårlig organisering og manglende afsætningsmuligheder.

Honduras er verdens 3. mest korrupte land. Det er ikke de bedste forhold at starte et projekt under og det bliver heller ikke let. Men det er planen at skabe en skovforvaltning for tre lokale kooperativer, som er både miljømæssigt, socialt og økonomisk bæredygtig. Den ambitiøse plan går ud på at styrke kooperativernes grupper organisatorisk og administrativt og forbedre deres skovforvaltning til et niveau, der gør det muligt at få skovene FSC-certificerede. I den sammenhæng bliver det afgørende at få de vigtige forarbejdnings- og afsætningsled integreret i projektets strategi og udvikling. Således bliver hele kæden fra producent til forbruger impliceret i projektet, ligesom der er afsat midler både til at øge befolkningens bevidsthed om konsekvenserne af den illegale skovhugst, og til at øve pres på de relevante beslutningstager i landet for at skabe den juridiske og økonomiske forudsætning for sund skovforvaltning.

Markedet er afgørende

De hidtidige erfaringer med FSC-certificeringer i Honduras såvel som i store dele af Mellemamerika, har været præget af, at der meget sjældent er kommet en ekstra økonomisk gevinst ud af certificeringen. De nationale markeder i Mellemamerika skelner næsten ikke mellem illegalt og legalt træ, og er derfor heller ikke villige til at betale en merpris for FSC-certificerede træprodukter. Hertil kommer at Honduras efter Mitch (orkan der ramte området i 1998) har indført en lov, der forbryder al eksport af uforarbejdet træ. Dermed har grupperne ikke kunnet eksportere det FSC-certificerede tømmer samtidig med at de ikke råder over de nødvendige kompetencer og ressourcer for at kunne forarbejde

tømmeret til produkter, der kan afsættes i udlandet. Så de hidtidige certificeringer har nok styrket gruppernes organisering og deres forvaltning af skovens ressourcer, men har ikke været økonomisk bæredygtige. I øjeblikket er der kun én gruppe tilbage i Honduras, der har FSC-certificering. De øvrige har ikke haft midlerne til at betale for recertificering og for de årlige analyser foretaget af Smartwood, og har desuden heller ikke haft interessen i at fortsætte.

Det igangværende projekt har som udgangspunkt, at det ikke er tilstrækkeligt at organisere og uddanne grupper til certificering. Der skal også tænkes på de efterfølgende led, på samarbejdet med forarbejdnings- og afsætningsleddene. Flere lokale møbelværksteder er inddraget i projektet, men de besidder ikke den nødvendige ekspertise og viden om eksportmarkederne. Derfor inddrages nu Coop Danmark som en aktiv markedspartner, der skal guide processen og sikre, at produkterne virkelig bliver udført i en kvalitet og i et design, der modsvarer eksportmarkedernes krav. Håbet er, at der henimod slutningen af projektet vil være produkter fra målgrupperne i Honduras i Coop Danmark's butikker.

Produktchef Peter Hallum, Coop Danmark, har i flere år arbejdet sammen med Nepenthes på udbredelsen af kendskabet til FSC-mærket. Han er meget imponeret over det store arbejde som frivillige i Nepenthes yder. Da han blev spurgt om Coop Danmark ville deltage i et udviklingsprojekt i Honduras, bekræftede han straks Coop Danmarks opbakning.

Innovativt projekt

Den lange kæde af aktører, der bliver inddraget på forskellige niveauer i løbet af projektet, har været medvirkende til støtten fra Danida. Officielt lyder begründelsen:

Heste og muldyr på vej op til skoven for at slæbe tømmer.

Fakta om FSC

Forest Stewardship Council (FSC) er en uafhængig almennytlig medlemsorganisation, der tilbyder en troværdig og international anerkendt certificeringsordning, der dækker alle typer af skov. FSC's målsætning er at fremme socialt forsvarlig, naturvenlig og økonomisk levedygtig skovforvaltning.

FSC blev stiftet i 1993 af en gruppe af miljøorganisationer, skovbrugere, tømmerhandlere, sociale organisationer og skovcertificeringsfirmaer fra 25 forskellige lande. Organisationen finansieres af private fonde, offentlige tilskud, kontingent fra medlemmerne, og akkrediteringsafgifter fra certificeringsvirksomheder.

FSC i tal

- 29.295.435 hektar FSC-certificeret skov i 57 lande (heraf Danmark 374 hektar).
- FSC har 556 medlemmer (enkeltpersoner og organisationer) fra 61 lande (heraf Danmark 10).
- 2.345 virksomheder eller skovejendomme har et FSC-certifikat (heraf Danmark ca. 30).
- Der findes i øjeblikket ca. 20.000 FSC-mærkede produkter på det globale marked.

FSC-produkter i Danmark

Papir (Dalum Papir og TreeDimensions), sidstnævnte både til tryksager og eksempelvis kopiering/printning.

Trækul (HydroTexaco, Q8, Statoil, og fra næste år Coop Danmark (tidligere FDB)). Tømmer (TreeDimensions og Gjern Tømmerhandel), førstnævnte kan levere dansk FSC-certificeret tømmer.

Senge i fyrretræ (AL-KE).

Forskellige møbler i fyrretræ (Harry Iversen Møbler).

Vinduer (Skjern Vinduer).

Gulve af eksempelvis rødkernet ask og eg (TreeDimensions).

Foderbræt (Coop-Danmark).

Hårbørster, fodfil, etc. (The Body Shop).

Tryksager (Svendborg Tryk, Shultz Grafisk, Bræmer Tryk, og Stibo Graphics).

Skovarbejdere informeres om projektet og involveres i beslutningsprocesserne.

"Udenrigsministeriets godkendelse af projektet skete på baggrund af en vurdering af projektets fattigdomsorientering, og fordi det vurderedes at være i god overensstemmelse med den danske miljøbistand til Mellemamerika og med Udenrigsministeriets strategi for støtte til opbygning af civilsamfundet i udviklingslandene (Civilsamfundsstrategien). Projektet vurderedes at være nyskabende ved at afprøve forbedrede metoder til FSC-certificering og handel med tropisk træ samtidig med at man søger at påvirke den nationale politiske dagsorden for skovforvaltning i Honduras."

Model skal lette kommende projekter

Det er første gang, at Nepenthes udfører et projekt i Mellemamerika ikke igennem en lokal NGO-partner, men gennem et lokalt kooperativ, som samtidig er en del af målgruppen. Det gør det lettere at identificere partnerens behov og kapacitet og trække på den store viden om lokale forhold, som ikke altid findes i NGOerne. Planen er, at der skal udarbejdes en model for hele processen, således at erfaringerne fra denne certificering kan benyttes i andre områder af Honduras og eventuelt i Nicaragua. Skovens bevarelse og lokalbefolkningens forbedrede økonomi er vigtige parametre. En af skovarbejderne, Hector Calero Jaco udtrykker det således: "Vi har alle brug for skoven, den sikrer os vand, giver træ, dyr og i det hele taget liv.

Mange her er så fattige, at det kan være svært at skaffe mad til familien. En indkomst, der ikke ødelægger skoven, er præcis hvad vi gerne vil have."

Lasse Juul-Olsen F. 1972. Cand.mag. i etnografi og socialantropologi, med 1 års Development Studies på University of Sussex, UK. Har siden november 2001 arbejdet som projektrådgiver i Nepenthes, og været tilknyttet projekter i Honduras og Panama. Er projektkoordinator for FSC-projektet, og arbejder pt. med udvikling af internetbaseert projektoplysning til ældste folkeskoletrin om "projekt for kollektiv ejendomsret blandt Emberá og Wounaan folkene i Panama".

Initiativtager og medejer af non-profit turismeforetagende i Østgrønland, Arctic Expeditions.

ljo@nepenthes.dk

FSC-arbejdsgruppens sekretariat i Danmark: info@fsc.dk

LÆS MERE

www.fsc.dk eller www.fscoax.org
www.arctic-expeditions.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Musikk uten grenser

Av Jannike Østervold

Musikkens språk er internasjonalt og overskriver kulturbarrierer. Nordic Black Theater bringer musikere og skuespillere fra mange kulturer sammen og spennende samarbeid oppstår.

Hva har Andreas Ljones fra Norge og Aliou Cissokho fra Senegal til felles? Begge er folkemusikere, og hver for seg er de dyktige representanter for sin nasjonale musikkultur. Andreas spiller hardingfele og Aliou spiller kora. Koraen er et afrikansk harpeinstrument, laget av en kalebass trukket med antilopeskinn og med 22 strenge. Men bakgrunn i hver sin musikktradisjon møttes de på Nordic Black Theatre, der de var engasjert for å lage musikk til forestillingen "Khomeinis menn er overalt", og dette ble starten på et musikalsk samarbeid, der de tar utgangspunkt i Alious musikk fra Senegal og tilsetter norsk folkemusikk. Kombinasjonen av den norske fela og harpa fra Afrika gir et unikt klangbilde, og musikerne beveger seg helt fra melankolske og vare i vuggesanger til heftige rytmer som egger til dans.

De har allerede rukket å ha en rekke oppdrag, bl.a. for norsk kulturråd. Andreas

holder for tiden på med diplomstudium på Musikhøgskolen, der han fordypet seg i klassisk musikk for hardingfele og orkester.

Cultura Bank har vært med på å finansiere teaterbåten Innnvik, der Nordic Black Theatre har sine forestillinger.

Cultura Sparebank – er en alternativ bank for deg som er optatt av temaer som: alternativ økonomi – grønn økonomi – ny økonomi.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre vekstvilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsvynende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe nærmest kontakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv

via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egennytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 120 mio. NOK. Der er 7 medarbeidere på kontoret i Oslo.

MERKUR

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre

og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 7500 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånpolitik får Merkur indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bøfællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på over 380 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 280 mio. udgør de almennyttige, samfundsgavnlige projekter ca. 90%. De øvrige er udlån til private - fortørnsvis til boligformål.

Merkur har 25 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København, et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder samt kontor- og mødefaciliteter i Odense med én medarbejder.

Smånytt

Sensur av Internett – ikke lett

Greenpeace Frankrike brukte en manipulert ESSO logo på sin nettside, der "SS" var erstattet med dollartegn. Retten ga Esso medhold i at logoen skulle fjernes fra net-

tstedet. Esso sier at logoen ødelegger deres rykte, men ønsker ikke å snakke om innholdet av nettstedet eller det virkelige problemet med deres omdømme. Så hva skjer? Nettstedet ble selvsagt flyttet ut av Frankrike. <http://www.stopesso.org/>

Unicef + McDonalds

FNs barnefond UNICEF inngår partnerskap med McDonald's. UNICEF i Norge er usikre på om de vil være med på samarbeidet. McDonald's Norge sier til Aftenposten at uansett vil årsdagen for FNs barnekonvensjon 20.november bli markert på hamburger-restauranten. Lederen for Norsk

bonde- og småbrukarlag, Arne Vinje ber Barnefondet om å trø varsomt i forhold til McDonald's. Laget er medlem av UNICEF Norge, men også av Attac. Han sier til Aftenposten at Restaurantkjeden står som en representant for uniformeringen og globalisering og en type virksomhet som i mange land truer tradisjonelle matskikker Klippet fra www.adbusters.no.

Adbusters – antireklame, med humor som våpen

Hvem skaper drømmene dine? Hvem skaper meningene dine? Vi mottar hver dag en massiv strøm av reklame gjennom media, butikkvinduer og plakater. Reklamens glansbilder får oftest stå uimotsagt, selv når varene er laget av arbeidere som lever under svært dårlige forhold, eller produktene er miljøødeleggende.

Den kanadiske organisasjonen Adbusters Media Foundation har som mål å samle et

globalt nettverk for å utøve sosial aktivisme for informasjonsalderen. De bruker reklamens prinsipper til å lage effektiv anti-reklame mot store «merkevareresydere». Spesielt har de rettet hard skyts mot

multinasjonale selskaper som Nike, Phillip Morris Group (Marlboro) og McDonald's. I november 2001 ble det startet en norsk avdeling av Adbusters.

Adbusters – Norge er et aksjonsbasert nettverk som ønsker å forandre hvordan vi påvirkes av massemediene og hvordan mening blir produsert i samfunnet. Deres aksjoner er rettet mot uetisk reklame, reklameoverfylte byrom og reklame rettet mot barn. "Kjøpfri dag" (Buy nothing day) og "TV-turnoff week" er to av kampagnene som har vært gjennomført siste år.

En markedsundersøgelse

Af Henrik Platz

Merkur har haft to cand.merc.-studerende fra Handelshøjskolen i Århus til at undersøge mulighederne for at udbrede kendskabet til Merkur til en bredere kreds i befolkningen. Undersøgelsen består af en gennemgang af eksisterende litteratur om bankvalget og en spørgeskemaundersøgelse i Århus og omegn blandt nuværende og potentielle kunder. Undersøgelsen viser følgende hovedkonklusioner:

- Der er stor usikkerhed og besvær forbundet med valg af pengeinstitut. Det afspejles i, at 74% har haft samme pengeinstitut i mere end 10 år. Da det er vanskeligt for kunderne at sammenligne de forskellige bankers tilbud, benytter kunderne oftest anbefalinger fra venner og bekendte frem for annoncer og anden reklame, når kunderne skal orientere sig om mulighederne for bankskifte.
- Merkur er ikke særligt kendt i befolkningen. Potentielle kunder er slet ikke opmærksomme på, at de kan kæde deres holdninger sammen med valget af bank, ligesom når de f.eks. vælger økologiske fødevarer for at få et bedre miljø. Det opleves derfor ikke som en uoverensstemmelse at være kunde i en traditionel bank, selv med en holdning om en bæredygtig udvikling. Merkur står derfor overfor en meget omfattende kommunika-

kationsopgave, hvis kendskabet skal udbredes.

- 90% af de eksisterende kunder i Merkur vil anbefale Merkur til andre og kun 1% af de eksisterende kunder overvejer at stoppe i Merkur. Dette indikerer at kunderne generelt er tilfredse med at være i Merkur, og at Merkur skal søge at fastholde denne tilfredshed, da den er meget vigtig for at kunne anbefale Merkur til venner og bekendte.
- Det holdningsmæssige og det bankmæs-

sige skal gå hånd i hånd imed markedsføringen. Et bankskifte til Merkur er nemlig afhængig af, at Merkur opfattes som et professionelt pengeinstitut, der er konkurrencedygtig i forhold til andre pengeinstitutter.

Konklusionerne fra undersøgelsen vil danne basis for det kommende arbejde med PR og markedsføring i Merkur. En mere detaljeret gennemgang af undersøgelsen kan fås ved henvendelse på tlf. 8730 9760 eller platz@merkurbank.dk.

Annonce

Steinerpædagoguddannelsen.

Pædagogik som kunstnerisk metier.

Kompetencegivende, SU-godkendt 3-årig uddannelse.

**Rudolf Steiner Pædagogseminariet
i Århus**

Rosenvangsallé 251, 8270 Højbjerg. Tlf. 86 13 71 55

Brochure: www.steiner-seminar.dk / seminar@post.tele.dk

Pagten for Jordenter

Gennem en årrække er der på NGO-niveau foregået et internationalt arbejde for at formulere et sæt værdinormer, som kan være fælles fundament for alle menneskers bestræbelser på at opbygge et bæredygtigt globalt samfund. Denne fælles vision er samlet i det såkaldte Earth Charter, som bliver forelagt FNs generalforsamling i 2002.

Respekt og omsorg for det levendes fællesskab

- 1) Respekter Jorden og livet i al dets mangfoldighed
- 2) Drag omsorg for alt levende, vis forståelse, medfølelse og kærlighed.
- 3) Opbyg demokratiske samfund, som er retfærdige, giver medbestemmelse og er bæredygtige og fredelige
- 4) Stå vagt om Jordens gavnildhed og skønhed for nuværende og fremtidige generationer.

I lyset af disse fire overordnede mål bliver det nødvendigt at:

Økologisk integritet

- 5) Beskytte og genoprette integriteten i Jordens økologiske systemer, med særligt henblik på den biologiske mangfoldighed og naturens grundlæggende processer.
- 6) Forstå at forebyggelse er den bedste form for miljøbeskyttelse og udvise forsigtighed, hvor den tilgængelige viden er begrænset.
- 7) Vedtage produktions-, forbrugs- og reproduktionsmetoder, der beskytter Jordens regenerative egenskaber, menneskerettighederne og den fælles trivsel.
- 8) Fremme studiet af økologisk bæredygtighed og virke for bred anvendelse af den indhøstede viden.

Social og økonomisk retfærdighed

- 9) Udryddelse af fattigdom som et etisk, socialt og miljømæssigt anliggende
- 10) Sikre at økonomiske aktiviteter og institutioner på alle niveauer fremmer menneskelig udvikling på en ligelig og bæredygtig måde.
- 11) Sikre en bæredygtig udvikling gennem kønnes ligestilling og en uhindret og ligeværdig adgang til uddannelse, sundhedsvæsen og økonomiske muligheder.
- 12) Håndhæve alles ret til et naturrelateret og et socialt miljø, der uden diskrimination støtter menneskelig værdighed, legemets sundhed og åndelig trivsel, med særligt henblik på rettighederne for oprindelige folk og minoriteter.

Demokrati, ikke-vold og fred

- 13) Styrke demokratiske institutioner på alle niveauer og skabe gennemsigtighed og ansvarlighed i ledelsesstrukturerne, herunder medinddragelse i beslutningstagning og adgang til domstolsprøvelse.
- 14) Integrere den viden, de værdier og de færdigheder, som er nødvendige for en bæredygtig levevis, såvel i samfundets undervisningssystem som i den livslange læreproces.
- 15) Behandle alle levende væsener med respekt og omsorg.
- 16) Fremme en kultur af tolerance, ikke-vold og fred.

Læs mere om Pagten for Jorden på www.earthcharter.org

Pagten for Jorden findes i dansk oversættelse, udgivet af Komiteen Natur og Folk i Nord, sept. 2001